

Aeres Hogeschool

B en Ad Bedrijfskunde en Agribusiness

Uitgebreide opleidingsbeoordeling

Samenvatting

In juni 2024 zijn de bestaande Ad- en bacheloropleidingen Bedrijfskunde en Agribusiness van Aeres Hogeschool bezocht door een visitatiepanel van NQA. Deze opleidingen worden zowel in voltijd als deeltijd aangeboden, in Almere en Dronten. Het panel beoordeelt de opleidingen als **positief**.

Het panel heeft bij Aeres Hogeschool kennisgemaakt met bevlogen studenten en docenten, die een stimulerende en hechte leergemeenschap vormen waarin wordt samengewerkt aan (nieuwe) businessmodellen voor en met de agrarische sector. Kwaliteit van onderwijs staat hoog op de agenda en ondernemerschap zit in de genen van deze opleidingen. De diverse uitstroomrichtingen bieden studenten -vanuit een brede basis- de nodige verdieping op het gebied van bijvoorbeeld hippische bedrijfskunde, agrifood of techniek.

Beoogde leerresultaten

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor standaard 1. De Ad- en bacheloropleiding hanteren elk een eigenstandig profiel op het bijbehorende niveau. De opleidingen hanteren allebei tien eindkwalificaties die zijn afgeleid van het in het internationale werkveld gevalideerde *Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness* (2021). Deze eindkwalificaties zijn op goede wijze apart op het NLQF-niveau 5 (Ad) en NLQF-niveau 6 (bachelor) uitgewerkt. Samen met tien Aeres-competenties vormen de eindkwalificaties de beoogde leerresultaten. Aeres en de opleidingen hebben een sterke eigen visie die zich richt op ondernemerschap, internationalisering en groene verandering. De opleidingen hebben ruime contacten met het werkveld, die op diverse (in)formele momenten worden benut om het profiel en het curriculum aan te scherpen. De gezamenlijke werkveldcommissie van beide opleidingen komt twee keer per jaar bij elkaar en heeft een inhoudelijk sterke inbreng.

Programma, Instroom, Personeel, Voorzieningen en Begeleiding

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor de standaarden 2 tot en met 8. De opleidingen hanteren realistische toelatingseisen. Bachelorstudenten ervaren een goede aansluiting op hun vooropleiding, maar voor Ad-studenten met een mbo-vooropleiding is de overgang soms pittig. Eén van de oorzaken hiervan is het vereiste niveau van schriftelijke taalvaardigheden: hiervoor kunnen de opleidingen de begeleiding van alle studenten nog verder intensiveren. Daarnaast is de didactische aanpak in ontwikkeling waarbij er steeds meer activerende werkvormen worden aangeboden: dat is wennen voor sommige studenten. De opleiding mag deze studenten nog extra aandacht geven. Positief is dat Ad-studenten verder heel tevreden zijn over hun opleiding en dat deze punten geen negatief effect lijken te hebben op uitval en studiesucces. Ook bachelorstudenten ervaren een passende studielast en zijn erg tevreden over hun opleiding.

Aeres heeft een adequaat personeelsbeleid, en de opleidingen hebben een betrokken en deskundig docententeam dat voldoende tijd heeft om de programma's uit te voeren. Het onderwijs in relatief kleine groepen binnen de verschillende majors biedt studenten een kleinschalige sfeer met toegankelijke en persoonlijke begeleiding. Ook buiten de reguliere lessen om is de begeleiding van goede kwaliteit: studenten worden begeleid door mentoren, en als

nodig de vertrouwenspersoon, de adviseur studie en beperking, een studentcoach, de decaan en een onderzoekshelpdesk. Ook zijn er ruim voldoende studiefaciliteiten en worden studenten adequaat geïnformeerd over hun studie.

De opleidingen zijn bijzonder praktijkgericht en bieden stimulerende en actuele inhoud en tonen een sterke gerichtheid op ondernemerschap en innovatie van de agrarische sector. Studenten hebben onder andere via de majors veel ruimte om de opleiding te richten op hun eigen interesses. De Engelstalige bachelormajors bieden studenten een goed internationaal perspectief en interessante buitenlandervaringen. In de niet-Engelstalige bachelormajors lopen studenten een (korte) buitenlandstage maar deze majors zouden verder nog beter gebruik kunnen maken van de internationale contacten en ervaringen vanuit de Engelstalige majors. Stages in de voltijdvarianten zijn goed vormgegeven, en deeltijdstudenten kunnen op basis van heldere en adequate procedures vrijstelling krijgen voor de praktijkonderdelen op basis van hun werkplek. Studenten worden goed begeleid om hun onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen, waarbij de verbinding tussen relevante Aeres-lectoraten en het bacheloronderwijs meer structureel kan worden belegd.

Kwaliteitszorg

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor standaard 9. Aeres heeft een helder en goed vastgelegd beleid voor kwaliteitszorg, dat voor de Ad- en bacheloropleiding adequaat wordt toegepast. De Ad- en bacheloropleiding laten hierbij zien dat zij een expliciete en breed gedragen kwaliteitscultuur en een goede verbetercyclus hebben. Er worden passende meetinstrumenten ingezet waardoor werkveldvertegenwoordigers, studenten, alumni en docenten veel input kunnen geven, die vervolgens ook serieus wordt opgepakt door de opleidingen. Een punt van aandacht is de structurele terugkoppeling aan studenten over wat er met module-evaluaties gebeurt. De opleidingscommissie vervult haar wettelijke taken, maar de opleidingscommissie staat niet scherp op het netvlies bij studenten. Het is een aanbeveling om de opleidingscommissie meer zichtbaar te maken en beter in te bedden in het totale systeem van kwaliteitszorg.

Toetsing

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor standaard 10. De opleidingen werken vanuit een helder toetsbeleid, dat door Aeres is vastgelegd. Het systeem van toetsing is duidelijk en transparant voor studenten, en zij zijn dan ook tevreden over de toetsing en beoordeling. De toetsvormen zijn afwisselend, praktijkgericht en stimulerend voor het leerproces van studenten. De processen en formulieren voor toetsing en beoordeling zijn goed op orde, en dit zorgt voor valide toetsen. De kalibratiebijeenkomsten die meerdere keren per jaar worden gehouden, komen de betrouwbaarheid van (afstudeer)beoordelingen ten goede. Het afstuderen voor beide opleidingen is op heldere wijze ingericht, waarbij de beoordelingsprocessen goed zijn vormgegeven. Feedback wordt deels mondeling gegeven en het is een aanbeveling om dit minimaal bij de afstudeerwerkstukken ook schriftelijk uit te schrijven.

De examencommissie van de faculteit in Dronten vervult haar wettelijke taken en heeft voldoende specifiek zicht op de kwaliteit van toetsing en beoordeling bij de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness. Een advies is nog om ook steekproefsgewijs afstudeerwerkstukken te gaan bekijken als examencommissie. Tot september 2024 gaat de examencommissie van de faculteit in Almere over de studenten die daar studeren, en dat

gebeurde op goede wijze. De toetsadviescommissie levert een waardevolle bijdrage aan de kwaliteit van toetsing door docenten en het management te adviseren. Daarbij kunnen de opleidingen borgen en zorgen binnen de examencommissie in relatie tot de toetsadviescommissie nog beter van elkaar scheiden.

Gerealiseerde leerresultaten

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor standaard 11. Studenten realiseren de beoogde leerresultaten in de verschillende afstudeeronderdelen. Ad-afstudeerwerken tonen goed opgezette en praktijkrelevante onderzoeken, die over een breed scala aan actuele onderwerpen gaan en bruikbaar zijn voor het werkveld. De Nederlandse taal in een deel van de werkstukken laat te wensen over (zie Standaard 3). Bachelor-afstudeerwerken laten uitstekende onderzoeksvaardigheden en bijzonder actuele en relevante thema's zien. Zowel Ad- als bachelor-alumni functioneren volgens het werkveld goed: afgestudeerden van deze opleidingen zijn zelfstandig, initiatiefrijk en werken hands-on. Afgestudeerden van de Ad-opleiding kunnen zonder extra studietijd doorstromen naar de bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness bij Aeres, en afgestudeerden van de bacheloropleiding kunnen direct doorstromen naar de Master Agribusiness development van Aeres. Deze doorstroom is voor beide opleidingen niet omvangrijk.

Beoordeling van het Bijzonder kenmerk Ondernemen

Visie en beleid op het gebied van ondernemen

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor Standaard 1. Het panel concludeert dat Aeres een heldere visie op ondernemerschap heeft die gedeeld wordt door belanghebbenden binnen en buiten de instelling. Deze visie richt zich op 'innovatief en verantwoord ondernemen' binnen de snel veranderende agrarische sector. Deze visie is specifiek uitgewerkt voor de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness, waarbij het panel de opleidingen aanraadt om ook meetbare doelstellingen te gaan formuleren. De visie en het beleid voor ondernemerschap worden periodiek gespiegeld aan werkveldvertegenwoordigers om de nodige aanpassingen te implementeren.

Beoogde eindkwalificaties

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor Standaard 2. Het panel ziet dat ondernemerschap een herkenbaar onderdeel uitmaakt van de beoogde leerresultaten (de eindkwalificaties en de Aeres-competenties). De betreffende eindkwalificaties en competenties zijn onder andere in de *Landelijke opleidingsprofielen* en *Moduleoverzichten* geconcretiseerd wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voor zowel de Ad- als de bacheloropleiding.

Onderwijs en leeromgeving

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor Standaard 3. Het panel concludeert dat de curricula en de praktijkgerichte vormgeving daarvan studenten veel ruimte bieden om de beoogde leerresultaten wat betreft ondernemerschap te realiseren. Studenten werken op vele manieren aan ondernemerschap in onderwijs- en praktijkprojecten. Het ondernemerschap past goed bij de studentenpopulatie: relatief veel studenten zijn opgegroeid op een agrarisch bedrijf dat eventueel overgenomen kan

worden, of hebben eigen ambities om te ondernemen. De onderwijsleeromgeving gericht op ondernemerschap is goed ingericht: docenten, onderwijsvormen, voorzieningen en onderzoeksprogramma's vormen een samenhangend geheel om ondernemersvaardigheden te oefenen.

Staf

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor Standaard 4. Het panel concludeert dat een ruim aantal docenten tevens ondernemer is, of ervaring heeft met ondernemen. De docenten die ondernemer zijn, worden specifiek ingezet voor de modules die gericht zijn op ondernemerschap. Daarnaast zorgen de vele contacten in het werkveld voor een actuele link met de praktijk van het ondernemen.

Gerealiseerde eindkwalificaties

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor Standaard 5. De eindkwalificaties en Aeres-competenties rondom ondernemerschap worden expliciet getoetst in de afstudeerwerkstukken en het afrondende competentieportfolio (zie NVAO-Standaard 10). Bij de beoordeling hiervan, en ook bij eerdere toetsen voor ondernemerschap in de opleiding, worden ondernemers uit de praktijk ingezet voor begeleiding en een adviserende beoordeling. Het werkveld geeft aan dat alumni van deze opleidingen initiatiefrijk en ondernemend zijn. Een deel van de alumni komt na de studie, of enige tijd later, in ondernemende functies terecht of leidt een eigen bedrijf.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	7
Schets van de opleidingen	9
Beoordeling NVAO-standaarden	13
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	14
Standaard 2 Programma; oriëntatie	17
Standaard 3 Programma; inhoud	20
Standaard 4 Programma; leeromgeving	25
Standaard 5 Instroom	27
Standaard 6 Personeel	30
Standaard 7 Voorzieningen	33
Standaard 8 Begeleiding	34
Standaard 9 Kwaliteitszorg	37
Standaard 10 Toetsing	39
Standaard 11 Gerealiseerde leerresultaten	44
Beoordeling Bijzonder kenmerk Ondernemen	47
Standaard 1 Visie en beleid op het gebied van ondernemen	48
Standaard 2 Beoogde eindkwalificaties	50
Standaard 3 Onderwijs en leeromgeving	51
Standaard 4 Staf	55
Standaard 5 Gerealiseerde eindkwalificaties	57
Eindoordeel over de opleiding	58
Aanbevelingen	59
Bijlagen	60
Bijlage 1 Bezoekprogramma	61
Bijlage 2 Beoogde leerresultaten Ad- en bacheloropleiding	64
Bijlage 3 Bestudeerde documenten	65

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande Ad-opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness (voltijd en deeltijd) en de bestaande bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness (voltijd en deeltijd) van Aeres Hogeschool. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van Aeres Hogeschool en in overleg met de opleidingen. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen, conclusies en aanbevelingen van het panel met betrekking tot het uitgebreide NVAO-kader en het bijzonder kenmerk Ondernemen. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (2018), de *Nadere uitwerking bijzonder (kwaliteits)kenmerk ondernemen* van de NVAO (2013) en de *NQA Handleiding Opleidingsvisitaties Hoger Onderwijs Uitgebreide Opleidingsbeoordeling* (2023).

De visitatie heeft plaatsgevonden op 11 en 12 juni 2024. Het visitatiepanel bestond uit:

Mevrouw mr. F.G.H. Mulder	Voorzitter	Dean International Business School en Dean of Internationalization, Hanzehogeschool
De heer prof. dr. ir. H. Kievit	Domeindeskundig panellid	Hoogleraar Entrepreneurship & ecosystems, Nyenrode Business Universiteit
De heer A.W. van Daalen	Domeindeskundig panellid	Voorzitter KWPN
De heer dr. C. Blokland	Domeindeskundig panellid	Freelance strategisch adviseur
Mevrouw C. van Es	Student panellid	Student Voeding en Diëtetiek

Mevrouw drs. M. Schoots, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Alle panelleden, de secretaris en de instelling hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend en kunnen bevestigen dat de beoordeling in volledige onafhankelijkheid is uitgevoerd.

De opleidingen maken onderdeel uit van de visitatiegroep HBO HAO Bedrijf met inleverdatum 1 november 2024. Afstemming tussen alle deelpanels heeft plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen de deelpanels binnen de visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door afstemming tussen de secretarissen binnen de visitatiegroep en de inzet van getrainde voorzitters.

Werkwijze panel en procesverloop

Voor de opleidingsbeoordelingen hebben de opleidingen een gezamenlijke zelfevaluatie en bijlagen ter beschikking gesteld aan het panel. Enkele weken voor de visitatie is er een 'agenderende audit' op de locatie van de opleidingen in Dronten geweest. Tijdens de agenderende audit heeft het panel kort kennisgemaakt met het opleidingsmanagement, nadere documentatie zoals toetsen en verslagen van commissies bestudeerd en vooroverleg als panel

gehad. De panelleden zijn tijdens de agenderende audit geïnstrueerd over de werkwijze. Ook heeft het panel de aanpak en rolverdeling voor het visitatiebezoek besproken. Het panel heeft gesproken over de indrukken en observaties die zijn verkregen vanuit het zelfevaluatierapport en de bijlagen. Ook zijn de meningen over de geselecteerde afstudeerdossiers gedeeld. Informatie uit de agenderende audit is uitgewerkt naar een agenda met vraagpunten voor de bezoekdagen. Deze vraagpunten hebben geleid tot een verdere stroomlijning van de visitatie.

De visitatie bestond uit twee aansluitende bezoekdagen (zie Bijlage 1). Het panel heeft op deze dagen gesproken met diverse groepen. Zowel de agenderende audit als de bezoekdagen, waren ook gericht op de beoordeling van de Master Agribusiness Development van Aeres Hogeschool, die door hetzelfde panel is beoordeeld. Voor de beoordelingen zijn aparte gesprekken gevoerd met studenten, docenten en werkveldvertegenwoordigers van de Ad-, bachelor- en masteropleiding. Aan studenten en docenten is de mogelijkheid geboden om in vertrouwen zaken met het panel te bespreken, buiten de geplande gesprekken om. Hiervan heeft niemand gebruik gemaakt. Aan het einde van de bezoekdagen is alle door het panel verkregen informatie verwerkt tot een totaalbeeld en tot voorlopige oordelen met argumentatie. Tijdens een afsluitende mondelinge terugkoppeling heeft de voorzitter van het panel de voorlopige eindoordelen en belangrijkste bevindingen meegedeeld aan de opleidingen.

Aan het einde van de tweede visitatiedag heeft er een ontwikkelgesprek plaatsgevonden met alle panelleden en diverse vertegenwoordigers vanuit de Ad-, bachelor- en masteropleiding, onder procesbegeleiding van de secretaris. De opleidingen hebben de agenda voor het ontwikkelgesprek opgesteld. De opleidingen hebben een verslag van het gesprek gemaakt, dat is goedgekeurd door het panel.

Na het visitatiebezoek heeft de secretaris op basis van alle informatie en de meningen van de panelleden een conceptrapportage opgesteld voor de Ad- en bacheloropleiding en voorgelegd aan de panelleden. Met de input van de panelleden is er een tweede concept opgesteld dat ter controle op feitelijke onjuistheden is voorgelegd aan de opleidingen. De panelleden hebben kennisgenomen van de reactie van de opleidingen en waar nodig aanpassingen doorgevoerd. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleidingen in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 11 september 2024

Panelvoorzitter

Secretaris

Mevrouw mr. F.G.H. Mulder

Mevrouw drs. M. Schoots

Schets van de opleidingen

Aeres groep

Aeres Hogeschool is onderdeel van de kennisinstelling Aeres groep, die tevens vmbo- en mbo-onderwijs aanbiedt. De strategie van de Aeres groep wordt beschreven als 'De groene veranderaar': binnen Aeres groep worden leerlingen en studenten opgeleid voor de snel veranderende groene sector, waarbij thema's zoals klimaat, een gezonde leefomgeving, dierenwelzijn en (wereld)voedselzekerheid op de agenda staan. Aeres groep wil leerlingen en studenten de kennis en vaardigheden meegeven om een bijdrage te kunnen leveren aan de transitie van de groene sector die gaande is. Binnen Aeres Hogeschool ligt er daarbij een focus op praktijkgericht leren, ondernemen en internationalisering.

In de rest van dit rapport wordt met 'Aeres' de Aeres Hogeschool bedoeld.

Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness

Aeres heeft drie faculteiten:

- Almere: richt zich op food, nature en 'urban green'.
- Dronten: richt zich op ondernemen, bedrijf, dier en voedsel.
- Wageningen: richt zich op lerarenopleidingen in het groene domein.

De voltijdvarianten van de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness worden tot september 2024 in Almere en Dronten aangeboden. De deeltijdvarianten worden alleen in Dronten aangeboden. Vanaf september 2024 worden de voltijdvarianten eveneens alleen in Dronten aangeboden: de opleidingen hadden in Almere veel lagere studentenaantallen dan in Dronten. De Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness hebben samen iets minder dan 1000 studenten, waarbij de bachelor veel grotere studentenaantallen heeft dan de Ad-opleiding. In de Ad-opleiding is ruim 30 procent deeltijdstudent en in de bacheloropleiding iets minder dan 2 procent.

De Ad- en bacheloropleiding werken sinds 2020 met een vernieuwd curriculum, waarin grotere eenheden worden gehanteerd om werk- en studielast beter te spreiden, en meer activerend wordt lesgegeven. De Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness hebben diverse 'majors' (zie overzicht 'Administratieve gegevens' verderop bij dit hoofdstuk en Standaard 3), en worden op basis van de major-thema's aangestuurd door diverse teams: team Bedrijfskunde & Agrifood, team Hippische bedrijfskunde, team Agrotechniek en management, team Department of international studies & consultancy en team Voedsel en gezond leven. De majors bepalen ongeveer 35 procent van de inhoud, de rest van de opleidingen is generiek. De Ad-opleiding en de eerste twee jaren van de bacheloropleiding hebben wat betreft inhoud veel overlap voor de vergelijkbare majors, maar zijn op zichzelfstaande opleidingen met een eigen structuur: beide opleidingen hebben eigen modules en een eigen (eind)toetsing.

Bijzonder kenmerk Ondernemen

Aeres heeft in 2014 het Bijzonder kenmerk Ondernemen voor de gehele hogeschool verkregen. Sinds 2020 is het niet meer mogelijk om dit Bijzonder kenmerk op instellingsniveau te verkrijgen of te verlengen, en met deze rapportage vragen de opleidingen daarom ook het Bijzonder kenmerk Ondernemen op opleidingsniveau aan. Na de beoordeling van de NVAO-standaarden

beschrijft het panel de bevindingen, overwegingen en conclusies wat betreft de vijf standaarden voor het Bijzonder kenmerk.

Terugblik vorige visitatie Ad en bachelor

Tijdens de vorige visitatie in 2018 zijn de Ad- en bacheloropleiding tijdens een gezamenlijke visitatie beoordeeld waarbij ze beide het oordeel 'voldoende' ontvingen. Het toenmalige panel was voor beide opleidingen onder andere positief over het beroepsbeeld, de sterke verbinding van de opleiding met de praktijk, de internationale samenwerkingen, de onderzoeksvaardigheden, de persoonlijke en goede begeleiding, de uitgebreide voorzieningen en het gerealiseerd niveau van studenten. Het panel heeft de opleiding aanbevolen om de inhoudelijke opbouw van de specialisaties te herzien zodat aanpassingen in het curriculum gemakkelijker gedaan kunnen worden, de taalontwikkeling (ook) na de propedeuse meer aandacht te geven, de aansluiting voor mbo-studenten op het Ad- en bacheloronderwijs te verbeteren, een realistische planning voor docentprofessionalisering neer te zetten waarbij training in examinering en onderzoeksmethodieken voorrang krijgen, de kwaliteitszorg meer opleidings specifiek in te richten, de bedrijfsbegeleiders een grotere rol te geven bij beoordelingen en de bedrijfsopdracht nog duidelijker te relateren aan de eindkwalificaties.

Het huidige panel stelt vast dat de sterke punten behouden zijn en dat de aanbevelingen goed zijn opgepakt. Wat betreft de taalvaardigheden van studenten en daarmee samenhangend de aansluiting van op mbo-vooropleidingen, ziet het panel dat de opleidingen nog verdere stappen kunnen nemen (zie Standaard 3 en 5).

Administratieve gegevens

Instelling	
Naam in RIO	Aeres Hogeschool
Adres Dronten	De Drieslag 4, 8251 JZ Dronten
Adres Almere	Arboretum West 98, 1325 WB Almere
Website	www.aereshogeschool.nl
BRIN-nummer	30TX
Status	Bekostigd
ITK	N.v.t.

Ad-opleiding				
Eerste naam in RIO	Associate degree Bedrijfskunde en Agribusiness			
ISAT-code	80028			
RIO-onderdeel	Landbouw en natuurlijke omgeving			
Oriëntatie en niveau	Ad			
Voertaal	Nederlands			
Locaties	Almere en Dronten			
Studielast in EC	120 EC			
Locatie, varianten en afstudeerrichtingen ('majors')	Dronten	Voltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness Hippische bedrijfskunde
		Deeltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness Agrotechniek en management
Uitfaserende majors	Dronten	Deeltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig	Management en beleid buitenruimte Ondernemerschap, Bedrijfskunde en Agribusiness <i>(per september 2024 beiden samen gevoegd met 'Ad Bedrijfskunde en agrifoodbusiness')</i>
			Almere	Voltijd
Datum locatiebezoek beoordelingspanel	11 en 12 juni 2024			
Bijzonder kenmerk	Ondernemen			

Bacheloropleiding				
Eerste naam in RIO	Bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness			
ISAT-code	34866			
RIO-onderdeel	Landbouw en natuurlijke omgeving			
Oriëntatie en niveau	Hbo-bachelor			
Voertaal	Nederlands			
Locaties	Almere en Dronten			
Studielast in EC	240 EC			
Locatie, varianten en afstudeerrichtingen ('majors')	Dronten	Voltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig Nederlandstalig Engelstalig Engelstalig Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness Agrotechniek en management Hippische bedrijfskunde International equine business management International food business Landelijk vastgoed en makelaardij
		Deeltijd	Nederlandstalig	Bedrijfskunde & Agrifoodbusiness
Uitfaserende majors	Dronten	Voltijd	Nederlandstalig	Financiële dienstverlening agrarisch <i>(laatste instroom 09-2020)</i>
			Engelstalig	International food operations management/European food business <i>(per 09-2024 samengevoegd met 'International food business')</i>
			Engelstalig	EED International agribusiness <i>(laatste instroom 09-2025)</i>
	Engelstalig	Food chain management <i>(laatste instroom 09-2025)</i>		
Almere	Voltijd	Engelstalig	European Food Business <i>(per 09-2024 samengevoegd met 'International food business')</i>	
		Nederlandstalig	Duurzame Bedrijfskunde <i>(laatste instroom 09-2023)</i>	
		Engelstalig	Sustainable Business <i>(laatste instroom 09-2023)</i>	
Dual degree	International Food Business <i>Naast een diploma van Aeres, krijgen studenten een diploma van de Dalhousie University of de University of Wisconsin River Falls</i>			
Datum locatiebezoek	11 en 12 juni 2024			
Bijzonder kenmerk	Ondernemen			

Beoordeling NVAO-standaarden

Deze rapportage betreft zowel de voltijd- en de deeltijdvariant van de Ad Bedrijfskunde en Agribusiness in Almere en Dronten, als de voltijd- en de deeltijdvariant van de bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness in Almere en Dronten. Een groot deel van de tekst in deze rapportage betreft beide varianten, beide opleidingen en/of beide locaties. Als de tekst specifiek is voor één van beide opleidingen, varianten of locaties, dan is dat expliciet in de tekst aangegeven.

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld, het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat de Ad- en bacheloropleiding elk een eigenstandig profiel hanteren op het bijbehorende niveau. De Ad- en bacheloropleiding hanteren tien eindkwalificaties die zijn afgeleid van het in het internationale werkveld gevalideerde *Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness* (2021). Deze eindkwalificaties zijn op goede wijze apart op het NLQF-niveau 5 (Ad) en NLQF-niveau 6 (bachelor) uitgewerkt. Samen met tien Aeres-competenties vormen de eindkwalificaties de beoogde leerresultaten. Aeres en de opleidingen hebben een sterke eigen visie die zich richt op ondernemerschap, internationalisering en groene verandering. De opleidingen hebben ruime contacten met het werkveld, die op diverse (in)formele momenten worden benut om het profiel en het curriculum aan te scherpen. De gezamenlijke werkveldcommissie van beide opleidingen komt twee keer per jaar bij elkaar en heeft een inhoudelijk sterke inbreng.

Onderbouwing

Beroepsbeeld Ad

Het panel vindt dat de Ad-opleiding een helder en eigenstandig beroepsbeeld heeft geformuleerd, dat past bij de landelijke uitgangspunten voor het Ad-niveau. De Ad-opleiding leidt studenten op tot middenkader managementfuncties, ondernemer of (financiële of commerciële) expertfuncties binnen bedrijven in de Nederlandse agrifoodsector: oftewel een 'tactisch kaderfunctionaris'. De afgestudeerde Ad'er kan de verbinding leggen tussen strategie en operatie, zoals dat past bij het NLQF-niveau 5.

Eindkwalificaties Ad

De Ad-opleiding heeft de eindkwalificaties uit het *Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness* (zie verderop bij deze Standaard) uitgewerkt op NLQF-niveau 5 in het *Landelijk opleidingsprofiel Ad Bedrijfskunde en Agribusiness* (2021). Deze uitwerking is vastgesteld door de Vereniging Hogescholen, afgestemd met de werkveldcommissie van de opleiding en gebaseerd op de *Beschrijving van niveau 5* (Overlegplatform Ad, 2018). In de *Beschrijving van niveau 5* staan vijf leerresultaten voor Ad-opleidingen centraal: methodisch handelen, samenwerken, communiceren, probleemoplossend vermogen en lerend vermogen. Deze vijf leerresultaten komen, naast de eindkwalificaties en de Aeres-competenties (zie verderop bij deze standaard), expliciet terug bij het afstuderen van de Ad-opleiding. Er kan worden opgemerkt dat Aeres de enige is die een Ad Bedrijfskunde en Agribusiness aanbiedt in Nederland, en voor wie dus het *Landelijk opleidingsprofiel Ad Bedrijfskunde en Agribusiness* geldt. Het panel is positief over het feit dat de Ad-opleiding een eigen profiel heeft en dat de opleiding dit heeft vastgelegd in een door de Vereniging Hogescholen goedgekeurd document. De eindkwalificaties en bijbehorende niveaubeschrijving sluiten in de ogen van het panel goed aan op het NLQF-niveau 5 en de behoeften in het werkveld.

Beroepsbeeld bachelor

De bacheloropleiding leidt studenten op tot middenkader- of managementfuncties binnen de (internationale) agrifoodsector, zoals ondernemer, consultant, middenmanager, kwaliteitsadviseur, bedrijfsleider, onderzoeker, accountmanager, productspecialist of makelaar. Studenten krijgen een brede bedrijfskundige basis en kunnen zich via de majors (zie Standaard 3) specialiseren in bijvoorbeeld voedselproductie, agrotechniek of hippische bedrijfskunde. Het panel vindt het brede profiel passend voor een bedrijfskundige opleiding en vindt het mooi om te zien dat studenten verschillende kanten op kunnen met deze opleiding via de majors.

Eindkwalificaties bachelor

Ook de bacheloropleiding hanteert de eindkwalificaties uit het *Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness* (2021). Dit *Landelijk opleidingsprofiel* voldoet volgens het panel aan de internationale eisen die gesteld worden aan het hbo-bachelorniveau door de toepassing van het NLQF-niveau 6. Het *Landelijk opleidingsprofiel* is opgesteld door Inholland, HAS Green Academy, Van Hall Larenstein en Aeres: de hogescholen die 'groene' opleidingen aanbieden. Deze hogescholen overleggen drie keer per jaar met elkaar en stellen als nodig het *Landelijke opleidingsprofiel* bij. Het huidige profiel is tot stand gekomen op basis van een sectororiëntatie en besprekingen met het internationale werkveld en opleidingscommissies van de groene hogescholen. Het *Landelijk opleidingsprofiel* is vastgesteld door het sectoraal adviescollege hoger agrarisch onderwijs en de Vereniging Hogescholen.

Aeres-competenties

De Ad- en bacheloropleiding hebben het onderwijs competentiegericht ingericht, op basis van de eindkwalificaties en tien extra Aeres competenties: leidinggeven, samenwerken, presenteren, onderzoeken, innoveren, organiseren, zelfsturen, ondernemen, duurzaam handelen en globaliseren. Bij zowel de Ad- als de bacheloropleiding vormen de eindkwalificaties en de Aeres-competenties samen de beoogde leerresultaten. In *Curriculumoverzichten* is voor elke Ad- en bachelormajor (zie Standaard 3) de koppeling tussen de eindkwalificaties, de Aeres competenties en de modules inzichtelijk gemaakt.

Profilering Ad en bachelor

In het instellingplan van Aeres *Een groene toekomst; leren als vliegwiel voor transitie*, spreekt Aeres de ambitie uit om studenten op te leiden tot 'groene veranderaars' die door middel van (technologische) innovaties bijdragen aan de transitie van de agrarische sector. Het panel ziet deze visie duidelijk terug in de visie van de opleidingen die zich richten op ondernemerschap, internationalisering en groene verandering. Aeres heeft hiermee een sterke eigen strategie en identiteit binnen het aanbod van bedrijfskundige opleidingen voor de groene sector, aldus het panel.

Samenwerking met het werkveld Ad en bachelor

Het panel is onder de indruk van de hoeveelheid aan werkveldcontacten die de opleidingen -veelal gezamenlijk- hebben. Via de werkveldcommissie, werkgevers voor stages en afstudeeropdrachten, opdrachtgevers voor projecten en het netwerk van docenten komt er van veel kanten input vanuit het werkveld bij de opleidingen terecht. Dit gebeurt in vele formele en informele contactmomenten. Wat betreft fundamentele voorstellen voor wijzigingen in het profiel of het curriculum worden deze signalen eerst aan de werkveldcommissie gespiegeld alvorens deze worden ingevoerd. Deze commissie functioneert voor zowel de Ad- als de bacheloropleiding

en komt twee keer per jaar bij elkaar. De commissie brengt ook zelf zinvolle thema's in, zo heeft het panel van hen gehoord, zoals kansen voor emissiereductie binnen de agrarische sector, automatisering en de wijze waarop de agrarisch professional om kan gaan met individualisering en social media. De leden van de werkveldcommissie met wie het panel sprak, voelen zich gehoord door het opleidingsmanagement en krijgen in opvolgende vergaderingen steeds te horen wat er met hun input is gedaan. Het aantrekken van leden vanuit bijvoorbeeld (agrifood)bedrijven buiten de reeds bestaande alumni- en stagecontacten in de regionale agrarische sector kan volgens het panel zorgen voor een nog bredere blik naar buiten.

Standaard 2   Programma; oriëntatie

Het programma maakt het mogelijk om passende (professionele of academische) onderzoeks- en beroepsvaardigheden te realiseren.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel ziet twee uitermate praktijkgerichte opleidingen waarin studenten ruime kansen krijgen om hun beroepsvaardigheden te ontwikkelen. Modules zijn opgebouwd rondom beroepstaken, veel docenten hebben praktijkervaring en er worden vele gastlessen en bedrijfsbezoeken georganiseerd. De stages vormen in beide voltijdvarianten een essentieel onderdeel en zijn goed opgezet waardoor deze waardevolle leerervaringen voor studenten opleveren. Deeltijdstudenten kunnen vrijstelling aanvragen voor de praktijkonderdelen op basis van werk in de agrarische sector op het niveau van de opleiding. Studenten worden goed begeleid om hun onderzoeksvaardigheden te ontwikkelen binnen de logisch opgebouwde onderzoeksleerlijnen. Binnen Aeres zijn een aantal voor de opleidingen relevante lectoraten, die nog meer structureel de verbintenis met het bacheloronderwijs kunnen opzoeken om inhoudelijke en onderzoekskennis te delen.

Onderbouwing

Beroepsvaardigheden Ad en bachelor

Het panel complimenteert Aeres met de praktijkgerichtheid van de beide opleidingen. De opleidingen zijn opgedeeld in twee (Ad) en vier (bachelor) studiejaar, die elk uit twee semesters bestaan. Binnen elk semester volgen studenten twee modules, die gericht zijn op het aantonen van een bepaalde beroepstaak. Veel modules starten met een bezoek aan de praktijk en er worden regelmatig gastdocenten ingezet. Praktijkevenementen zoals de 'Life Lezing' voor bedrijven en studentenondernemingen voor nieuwe producten vallen op in de media en zijn bezocht door diverse ministers en Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander. De relatief nieuwe major Landelijk vastgoed en makelaardij is samen met de Nederlandse Vereniging van Makelaars (NVM) ontwikkeld, wat het panel een mooi voorbeeld vindt van de samenwerking tussen de bacheloropleiding en het werkveld. Ook de ruime praktijkervaring die veel docenten hebben, draagt bij aan het praktijkgerichte onderwijs.

Het panel ziet dat studenten door deze praktijkgerichtheid ruime mogelijkheden krijgen om hun beroepsvaardigheden te ontwikkelen in de verschillende (praktijk)opdrachten en bij praktijkbedrijf Aeres farms (voltijdvarianten bachelor, zie Standaard 7). Ondernemersvaardigheden vormen een integraal onderdeel van de Ad- en bacheloropleiding via diverse mogelijkheden om een eigen product te ontwikkelen of onderneming te starten (zie Beoordeling bijzonder kenmerk Ondernemerschap later in deze rapportage).

Stages Ad (voltijd)

Voltijd Ad-studenten lopen in het eerste studiejaar een stage van 20 EC, waarin de focus op meewerken ligt. In het tweede studiejaar lopen voltijd Ad-studenten een stage van een half jaar (16 EC), waarin zij werken aan een praktijkgericht onderzoek als onderdeel van het afstuderen. Parallel aan de tweedejaars stage volgen studenten een onderzoeksmodule ter ondersteuning

aan de afstudeeropdracht. Het panel vindt het positief dat Ad-studenten al vanaf het eerste studiejaar stagelopen, en ook studenten waarderen de praktijkervaringen die ze tijdens de stages opdoen. De opleiding heeft adequate criteria voor de stages opgesteld, zoals dat een stage niet in het eigen thuisbedrijf mag worden vervuld en er een geschikte begeleider aanwezig is op de werkplek. Studenten worden tijdens de stages begeleid door de 'stagebieder' (een begeleider op de stageplek) en een stagedocent. Studenten voelen zich goed begeleid tijdens de stages, zo geven zij bij het panel aan.

Stages bachelor (voltijd)

Ook in de bacheloropleiding zijn de stages voor voltijdstudenten goed opgezet volgens het panel, en zijn de studenten positief over de waardevolle ervaringen die ze opdoen. De begeleiding is hetzelfde ingericht als bij de Ad-opleiding, en ook bachelorstudenten zijn hier tevreden over. Bachelorstudenten lopen drie keer stage: in het eerste studiejaar een praktijkstage (10 EC), in het derde studiejaar een nationale en een internationale stage die per major samen variëren van 13 tot 30 EC en in het vierde studiejaar een afstudeerstage van 17 EC. De derdejaars stage wordt deels gevuld met dagelijkse praktijkwerkzaamheden en deels met een bedrijfsopdracht. Bij de afstudeerstage voert de student wederom praktijkwerkzaamheden uit en maakt deze daarnaast een bedrijfs- en functievergelijking in het werkveld. Studenten kunnen de afstudeerstage gebruiken als basis voor hun afstudeerwerkstuk.

Praktijk in de deeltijdvarianten

Voor deeltijdstudenten in de Ad- en de bacheloropleiding ligt het oefenen met beroepsvaardigheden -naast bovengenoemde onder 'Beroepsvaardigheden Ad en bachelor'- ook besloten in de relevante werkplek die zij dienen te hebben. Deeltijdstudenten voeren een belangrijk deel van hun (toets)opdrachten uit op de eigen werkplek. Ook leren deeltijdstudenten van elkaar in de lessen en bezoeken ze elkaars werkplek. Al deze aspecten worden gewaardeerd door de deeltijdstudenten die het panel heeft gesproken omdat zij het geleerde direct in de praktijk kunnen toepassen en veel leren van de praktijkomgevingen van medestudenten.

Deeltijdstudenten dienen bij aanvang van hun studie twee jaar relevante werkervaring (zie Standaard 5) en een betaalde werkplek binnen de Bedrijfskunde en Agribusiness van minimaal 20 uur per week te hebben. De omvang, het niveau en de taken van de werkplek van de deeltijdstudent wordt door de opleiding getoetst door middel van een portfolio met bewijsstukken over de functie van de student, en een uitgebreid assessment-gesprek met de student. De portfolio's zouden volgens het panel nog versterkt kunnen worden met bijvoorbeeld beroepsproducten die de student in de praktijk heeft gemaakt. Op basis van de verslaglegging in het portfolio en het gespreksverslag, kan de student op individuele basis vrijstelling aanvragen voor enkele 'praktijkmodules'. De werkplek mag geen eerdere (mbo-)stage, bijbaan of ervaring in het thuisbedrijf van de student zijn, wat het panel geschikte eisen vindt. Later in de opleiding reflecteren deeltijdstudenten gedurende de opleiding op goede wijze op hun werk in de modules Competentiemanagement, zo heeft het panel in de studentverslagen van deze modules kunnen zien. Het panel ziet dat deeltijdstudenten relevante werkplekken hebben die vaak al op het Ad- of bachelorniveau zijn en stelt hiermee vast dat de werkplekken een logische basis kunnen vormen voor vrijstellingen van praktijkmodules.

Onderzoeksvaardigheden Ad

Voor de Ad-opleiding is er een onderzoeksleerlijn ontwikkeld, die volgens het panel goed past bij het Ad-niveau en studenten voldoende handvatten voor onderzoeksmatig werken geeft zoals dat past bij een Ad-opleiding. In het eerste studiejaar is de onderzoeksleerlijn gericht op het groepsgewijs onderzoeken en typeren van een afdeling of een bedrijf. In het tweede studiejaar voeren de studenten als afstudeeropdracht een onderzoeksmatige individuele bedrijfsopdracht uit op basis van hun stage. Ter ondersteuning aan de onderzoeksopdrachten zijn er lessen onderzoeksvaardigheden geïntegreerd in de inhoudelijke modules. Studenten voelen zich voldoende toegerust op het gebied van onderzoeksvaardigheden, wat voor het panel bevestigd wordt in de goed opgezette onderzoeken van Ad-studenten bij de afstudeeropdracht (zie Standaard 11).

Onderzoeksvaardigheden bachelor

Ook de onderzoeksleerlijn voor bachelorstudenten zit in de ogen van het panel goed in elkaar. Studenten bouwen hun onderzoeksvaardigheden logisch op door in de eerste twee studiejaar vooral groepsgewijs op aspecten van onderzoek in te zoomen, zoals literatuur zoeken, rapportagevaardigheden en het toepassen van diverse typen onderzoek zoals marktonderzoek, concurrentieanalyse en een interne en externe analyse. In het derde studiejaar leren studenten onderzoeksgegevens in te zetten om tot een breed advies of oplossing voor een projectvraag te komen. Vervolgens voeren studenten in het vierde studiejaar verschillende onderzoekstaken individueel uit tijdens onder andere de stage, en voeren ze bij het afstuderen een integrale, individuele onderzoeksopdracht uit. Bachelorstudenten ervaren een ruime aandacht voor onderzoeksvaardigheden en voelen zich hierbij goed begeleid. Ook bij bachelorstudenten ziet het panel de effectiviteit van de onderzoeksleerlijn bevestigd in de afstudeerdossiers (zie Standaard 11).

Verbindingen lectoraten bachelor

Binnen het onderzoeksprogramma Duurzaam ondernemen van Aeres zijn er een aantal voor de opleidingen relevante lectoraten, zoals Omgevingsinclusief ondernemen en Circulair ondernemen in de agrifoodsector. De lector van het eerstgenoemde lectoraat presenteert zijn activiteiten eenmalig aan bachelorstudenten, zodat zij eventueel een stage kunnen lopen of het afstuderen kunnen doen bij een lectoraat. Ook zijn enkele lectoren onderdeel van de pool van tweede beoordelaars bij het afstuderen voor de bacheloropleiding. Verder zijn diverse docenten actief als docent-onderzoeker bij een lectoraat. Het panel heeft in de gesprekken met studenten gemerkt dat de lectoraten niet erg leven bij de studenten en dat de verbinding tussen lectoraatsonderzoek en onderwijs vaak vanuit individuele docenten of lectoren plaatsvindt. Het panel vindt dat een gemiste kans gezien de waardevolle activiteiten en praktijkconnecties die de lectoraten hebben. Het panel adviseert om de verbinding tussen de lectoraten en het onderwijs te versterken. Die verbinding kan volgens het panel waardevol zijn voor de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden bij studenten, en om nieuwe kennis te delen. Deze aanbevelingen gelden in ieder geval voor de bacheloropleiding.

Standaard 3   Programma; inhoud

De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in beroepstaken met bijbehorende leerdoelen voor de verschillende modules. Het panel vindt dat beide opleidingen een goed kennishoogte hebben binnen de modules en ziet dat de modules goed op elkaar aansluiten. Het panel ziet in beide opleidingen stimulerende en actuele inhoud en een sterke gerichtheid op ondernemerschap en innovatie van de agrarische sector, zoals in de visie beschreven (zie Standaard 1). De internationale oriëntatie kan in de Nederlandstalige majors van de bacheloropleiding verbeterd worden, zodat ook deze gaan aansluiten bij de Aeres-visie. In de internationale, Engelstalige bachelormajors oriënteren studenten zich wel uitgebreid op het internationale werkveld en de keuze voor de Engelse taal in die majors vindt het panel deugdelijk onderbouwd. Studenten hebben veel ruimte om de opleiding te richten op hun eigen interesses door de keuze voor een specifieke sector of onderwerp binnen opdrachten en stages, en door het aanbod van majors, die zo'n 35 procent van de opleiding beslaan. Een aandachtspunt betreft de ontwikkeling van Nederlandse en Engelse taalvaardigheden: het panel raadt de opleiding aan om Ad- en bachelorstudenten hier meer en beter bij te begeleiden.

Onderbouwing

Concretisering beoogde leerresultaten Ad en bachelor

De Ad- en bacheloropleiding hebben het onderwijs competentiegericht ingericht, waarbij de Aeres competenties en eindkwalificaties leidend zijn. Per module heeft Aeres in *Curriculumoverzichten* en *Moduleoverzichten* helder aangegeven aan welke eindkwalificaties en Aeres competenties studenten werken. Daarbij is aangegeven in welke beroepstaak met bijbehorende beroepsrol deze kwalificaties en competenties samenkomen; deze beroepstaak staat centraal in de betreffende module en is vertaald in concrete leerdoelen voor de module. Voorbeelden van beroepstaken zijn onderzoek uitvoeren, bedrijfsadvies geven, ondernemen of het opstellen van een rapportage. Het panel vindt dat de beoogde leerresultaten hiermee in beide opleidingen goed zijn geconcretiseerd.

Verder heeft de opleiding per major een schema aangeleverd met de generieke modules (deze verschillen voor de voltijd- en deeltijdvariant, maar zijn voor alle majors binnen een variant gelijk) en de major-modules (deze verschillen per variant én per major).

Inhoud Ad

De Ad-opleiding biedt per september 2024 de volgende varianten en majors aan:

Dronen	Voltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness Hippische bedrijfskunde
	Deeltijd	Nederlandstalig Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness Agrotechniek en management

Het panel is van mening dat de Ad-opleiding studenten actuele inhoud biedt, die de studenten in staat stelt de beoogde leerresultaten te realiseren en zich tot ondernemende professionals binnen de snel veranderende agrarische sector te ontwikkelen. Het kennisniveau en de literatuur zijn op het Ad-niveau en naast brede bedrijfskundige onderwerpen komen actuele onderwerpen zoals duurzaamheid, innovatie van de sector en veranderende wet- en regelgeving ook aan bod. De modules sluiten volgens studenten goed op elkaar aan en de inhoud bouwt logisch op wat betreft complexiteit en integraliteit. Het eerste studiejaar is hierbij vooral gericht op een brede bedrijfskundige basis, waarbij studenten zowel naar de interne als de externe context van bedrijven kijken. Het tweede studiejaar zorgt voor een verdieping in een bepaalde sector of een bepaalde expertise via de majors. Studenten die dat willen krijgen alle kansen om aan hun ondernemersvaardigheden te werken: zowel door te innoveren binnen bestaande bedrijfsmodellen als door eigen ondernemingen te starten. Zoals dat volgens het panel past bij een Ad-opleiding, richten de meeste Ad-studenten zich op het 'interne ondernemerschap' door te kijken naar mogelijke verbeteringen binnen bestaande bedrijfsmodellen.

Inhoud bachelor

De bachelor biedt per september 2024 de volgende varianten en majors aan:

Dronten	Voltijd	Nederlandstalig	Bedrijfskunde & agrifoodbusiness
		Nederlandstalig	Agrotechniek en management
		Nederlandstalig	Hippische bedrijfskunde
		Engelstalig	International equine business management
		Engelstalig	International food business
		Nederlandstalig	Landelijk vastgoed en makelaardij
		Engelstalig	EED International agribusiness (<i>laatste instroom 09-2025</i>)
	Engelstalig	Food chain management (<i>laatste instroom 09-2025</i>)	
	Deeltijd	Nederlandstalig	Bedrijfskunde & Agrifoodbusiness

Ook in de bacheloropleiding komen alle bedrijfskundige facetten op goede wijze naar voren, maar dan op het bachelorniveau. Het curriculum is daarnaast doordrongen van ondernemerschap en gericht op het opleiden van innovatieve professionals die kunnen bijdragen aan de veranderingen binnen de agrarische sector. Studenten worden voortdurend geprikkeld om zich ondernemend op te stellen en een deel van de studenten start al tijdens of vlak na de opleiding een eigen onderneming. Hierbij worden zij op goede wijze ondersteund door de opleiding, waardoor zij alle kansen krijgen om studie en ondernemerschap te combineren (zie Standaard 10 voor concrete mogelijkheden hiervoor binnen het afstudeerjaar). Ook het maatschappelijk debat over onder andere veranderende wet- en regelgeving, voedselveiligheid, emissieverlaging, verduurzaming van de sector, klimaatverandering en circulaire economie wordt actief met de studenten gevoerd op basis van concrete opdrachten. Ook in de bacheloropleiding wordt adequate literatuur ingezet en vormen de modules een goed op elkaar aansluitend en logisch opbouwend geheel.

Studieroutes en eigen accenten Ad en bachelor

Zowel de Ad- als de bacheloropleiding bieden studenten een generieke basis en een major naar keuze van de student. De generieke modules en de modules behorende bij de majors worden in de propedeuse en hoofdfase door elkaar aangeboden, zodat er steeds een mix is van generieke modules en specialiserende modules. Ongeveer 65 procent van de opleidingsinhoud is steeds

generiek, en het overige gedeelte wordt door de gekozen major bepaald. Studenten worden -mits de studentaantallen het toelaten- al vanaf het eerste studiejaar in een klas geplaatst met studenten die dezelfde major en dezelfde opleiding (Ad of bachelor) volgen. Het panel vindt het positief dat Aeres op deze manier inspeelt op de actuele behoeften in het werkveld, en ook het werkveld vindt dit waardevol. Het panel heeft ook gezien dat het aantal majors sinds de vorige visitatie is teruggebracht waardoor de opleidingen als geheel nu beter aan te sturen en inhoudelijk door te ontwikkelen zijn. Ook studenten zijn enthousiast over de majorstructuur, en merken dat zij door deze structuur ruime mogelijkheden krijgen om hun eigen interesse te volgen.

Bij de Ad-opleiding volgen de meeste studenten de major Bedrijfskunde & agrifoodbusiness (voltijd of deeltijd), en hebben de majors Hippische bedrijfskunde (voltijd) en Agrotechniek & management (deeltijd) iets minder studenten. Bij de bacheloropleiding volgen de meeste studenten de voltijdse majors Bedrijfskunde & agrifoodbusiness, Agrotechniek & management, Hippische bedrijfskunde of International food business. De nieuwe voltijd major Landelijk vastgoed en makelaardij heeft in september 2023 een eerste groep van 35 studenten aangetrokken. De voltijdse majors International equine business management, Financiële dienstverlening agrarisch, en de deeltijdvariant Bedrijfskunde & agribusiness, zitten qua studentenaantallen lager dan 35.

Minoren bachelor

Naast de keuze voor een major, en de keuze voor onderwerpen bij de stage en afstuderen, kunnen bachelorstudenten extra eigen accenten leggen door de keuze voor minoren (in totaal voor 30 EC). Aeres zelf biedt diverse minoren van 15 en 30 EC aan zoals de Educatieve minor, minor Ecologisch advies, de minor Agricultural development in emerging countries en de minor Internationaal adviseur. Studenten kunnen met toestemming van de examencommissie ook een minor bij een andere hogeschool of aan een buitenlandse instelling voor hoger onderwijs volgen.

Uitfaserende majors Ad en bachelor

Een aantal Ad- en bachelormajors in Almere en Dronten wordt momenteel afgebouwd (zie Administratieve gegevens bij Schets van de opleidingen). Hierdoor worden de opleidingen allebei vanaf september 2024 niet meer in Almere aangeboden. Studenten uit Almere die langer over hun studie doen dan de reguliere tijd, krijgen de mogelijkheid om hun studie in Dronten af te maken. Studenten die een uitfaserende major volgen, worden wat betreft studievoortgang goed gemonitord en ondersteund bij eventuele doorstroom naar een andere major, zo heeft het panel van docenten en studenten gehoord.

Internationale oriëntatie en Engelse taal Ad en bachelor

De voertaal van de opleidingen is in principe Nederlands. Enkele bachelormajors worden geheel of grotendeels in de Engelse taal aangeboden vanwege het internationale karakter en de buitenlandse instroom van studenten. Het panel vindt de motivatie van de opleiding om deze majors in de Engelse taal aan te bieden deugdelijk gezien de inhoudelijke internationale oriëntatie binnen deze majors met onder andere buitenlandse stages. Op het gebied van hippische bedrijfskunde en agrifood heeft Nederland volgens het panel een internationale voortrekkersrol die een internationale oriëntatie vereist.

Het betreft de volgende Engelstalige majors:

- International equine business management is een specialistische major met zo'n 30 studenten, waarbij alleen studenten instromen die al een diploma op minimaal NLQF-niveau 5 hebben behaald bij Aeres of partneruniversiteiten zoals Fachhochschule Soest in Duitsland, Savonia in Finland en Coimbra in Portugal. Op basis van deze diploma's kunnen studenten vrijstelling krijgen voor bedrijfskundige modules ter waarde van maximaal 120 EC. Het panel vindt het proces voor deze vrijstellingen goed ingericht, en ziet dat studenten alleen op individuele basis vrijstellingen krijgen op basis van erkende diploma's op minimaal NLQF-niveau 5. Door de samenwerking met vaste partners is het systeem van vrijstellingen extra goed geborgd volgens het panel.
- International food business heeft momenteel zo'n 100 studenten. Vanaf september 2024 wordt deze major samengevoegd met de majors International food operations management en European food business. Studenten in deze major studeren voor maximaal 90 EC in het buitenland binnen het tweede en/of derde studiejaar, waar een internationale stage altijd deel van uitmaakt. Het eerste studiejaar en het afstudeerjaar vinden volledig bij Aeres plaats. De buitenlandervaringen zijn vaststaande programma's die door Aeres samen met partneruniversiteiten in het betreffende land zijn opgezet, in Frankrijk, Italië, Canada en de Verenigde Staten. Deze major is ook als dual degree te volgen als de student kiest voor het buitenlandse onderwijs in Canada of de Verenigde Staten: naast een diploma van Aeres, krijgen studenten dan een diploma van de Dalhousie University of de University of Wisconsin River Falls. Beide diploma's zijn binnen vier jaar te behalen voor studenten. Dit is mogelijk door een gezamenlijk ontwikkeld curriculum bij de partneruniversiteiten. Docenten van Aeres hebben regelmatig overleg, en er zijn regelmatige docentuitwisselingen met deze partneruniversiteiten. Het panel vindt de internationale samenwerkingen voor deze major goed opgezet, en is positief over de mogelijkheden voor studenten om een dual degree te behalen.
- Naast deze twee majors biedt Aeres twee 'internationale routes' die om diverse redenen na september 2025 geen nieuwe instroom meer toelaten: EED International agribusiness en Food chain management. In deze majors zitten momenteel studenten met vrijstellingen vanuit eerdere Ad- en bacheloroopleidingen, waardoor deze studenten in een kortere tijd dan vier jaar kunnen afstuderen. De studiedruk en afnemende instroom zijn de redenen voor het stopzetten van deze majors.

In de Engelstalige bachelormajors is naar mening van het panel sprake van een sterke internationale oriëntatie, zoals dat past bij de visie van Aeres. Nederlandse en buitenlandse studenten wisselen kennis en ervaring met elkaar uit, studenten volgen buitenlandse stages en studenten voelen zich door docenten voorbereid op het intercultureel en internationaal werken. In de andere, Nederlandstalige bachelormajors ziet het panel minder aandacht voor internationale oriëntatie, terwijl dit in de ogen van het panel ook waardevol kan zijn voor deze bachelorstudenten gezien de internationale agrarische ontwikkelingen. De studenten in de niet-Engelstalige bachelormajors lopen een (korte) buitenlandstage, maar het panel adviseert de opleiding om de goede internationale contacten en ervaringen die aanwezig zijn binnen de opleiding op andere terreinen meer te benutten voor de Nederlandstalige bachelormajors, zeker gezien de eigen ambities op het gebied van internationalisering (zie Standaard 1).

Voor de Ad-opleiding vindt het panel dat een internationale oriëntatie minder prominent aanwezig hoeft te zijn. De aandacht voor Engelse taalvaardigheden (zie onder) en het aanbieden van (vertaalde) buitenlandse literatuur volstaat voor de Ad-opleiding in de ogen van het panel.

Nederlandse en Engelse taalvaardigheden Ad en bachelor

Bij de vorige visitatie zijn de taalvaardigheden van studenten als aandachtspunt genoemd. Het panel ziet dat de opleiding hier stappen in heeft gezet zoals peer-to-peer begeleiding en de introductie van het landelijke programma Hogeschooltaal, maar dat deze nog niet het gewenste resultaat hebben opgeleverd. In de afstudeerdossiers van met name de Ad-opleiding ziet het panel dat de schriftelijke Nederlandse taalvaardigheden van studenten nog te wensen over laten. In de gesprekken met zowel de Ad- als de bachelorstudenten tijdens het visitatiebezoek geven studenten aan zowel Nederlandse als Engelse schriftelijke taalvaardigheden lastig te vinden en zich te weinig begeleid te voelen op taalvaardigheden. De opleiding heeft dit punt zelf ook gesignaleerd en geeft aan dat ze Nederlandse en Engelse taal meer geïntegreerd binnen de modules willen gaan aanbieden, omdat dit hen motiverender lijkt voor de studenten. Het panel adviseert om de begeleiding daarnaast ook te intensiveren, en eventueel ook de eisen aan taal bij het afstuderen van de Ad-opleiding aan te scherpen.

Standaard 4   Programma; leeromgeving

De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde leerresultaten te bereiken.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel stelt vast dat de vanuit Aeres ingegeven competentiegerichte vormgeving van het onderwijs bijdraagt aan de realisatie van de beoogde leerresultaten. De didactische aanpak is in ontwikkeling waarbij er steeds meer activerende werkvormen worden aangeboden. Bij de bacheloropleiding slaat dit goed aan: studenten voelen zich geprikkeld en uitgedaagd om te leren en te ondernemen, en waarderen de afwisseling in werkvormen. Een deel van de Ad-studenten vindt de meer activerende aanpak lastig: deze studenten vragen om concrete en gelijksoortige begeleiding vanuit de verschillende docenten. Het panel geeft de Ad-opleiding mee om de didactische aanpak te monitoren en deze zo goed mogelijk aan te blijven passen op de specifieke Ad-doelgroep.

Onderbouwing

Opbouw programma's Ad en bachelor

Inhoudelijk hebben de gelijknamige majors in de Ad-opleiding en de eerste twee studiejaar van de bacheloropleiding veel overlap, maar qua vormgeving zijn de Ad- en bacheloropleiding separate opleidingen met een eigen structuur. Ook zijn er aparte klassen voor Ad- en bachelorstudenten. Daarnaast worden studenten met eenzelfde vooropleiding zoveel mogelijk bij elkaar in een klas geplaatst.

De Ad-opleiding betreft 120 EC in twee studiejaar, en de bacheloropleiding 240 EC over vier studiejaar. De vormgeving van de Ad-opleiding is toegespitst op de specifieke doelgroep van met name mbo-instromers met modules van een kleinere omvang dan bij de bachelor. De vormgeving van de bacheloropleiding werkt met modules van een grotere omvang waarbij meer zelfstandigheid van de studenten wordt verwacht. De vormgeving van de beide opleidingen sluit volgens het panel goed aan op de verschillende eindniveaus van de opleidingen.

Deeltijdstudenten starten altijd in de Ad deeltijdopleiding, en kunnen vervolgens kiezen om door te stromen naar de laatste twee studiejaar van de bachelor. Deze doorstroom betreft kleine aantallen. De deeltijdvarianten zijn inhoudelijk en wat betreft beoogde leerresultaten gelijk aan de voltijdvarianten. Deeltijdstudenten krijgen minder lessen dan voltijdstudenten, die worden verzorgd op een vaste dag in de week. Verder kunnen deeltijdstudenten hun werkplek -onder voorwaarden- (zie Standaard 2) als stage inzetten en maken zij veel van de opdrachten op de eigen werkplek.

Onderwijsconcept Aeres

De onderwijsvisie van Aeres is ontstaan vanuit 'de droom' bij de oprichting van de hogeschool in 1957: samen wonen, werken en leren binnen een gemeenschap. Het panel herkent deze 'drieslagdidactiek' nog steeds in de dynamiek bij Aeres en de Bedrijfskunde en Agribusiness-opleidingen: er is sprake van een hechte community waarin studenten en docenten samen leren

en zich verhouden tot maatschappelijke ontwikkelingen. Hierbij streeft Aeres naar competentie- en praktijkgericht onderwijs, integrale toetsing, een brede beroepsvorming en toenemende zelfstandigheid bij studenten.

Didactiek en werkvormen Ad en bachelor

De didactische aanpak en bijbehorende werkvormen volgen de onderwijsvisie volgens het panel op logische wijze: de werkvormen zijn competentie- en praktijkgericht, en bieden studenten ruime mogelijkheden voor persoonsvorming en ontwikkeling richting de beoogde leerresultaten. Hierbij maken de opleidingen momenteel een beweging naar meer eigen regie voor de student, omdat de opleidingen merkten dat studenten een te 'consumerende' houding hadden. Een voorbeeld van een werkvorm die de eigen regie stimuleert is het werkplaatsleren. In deze werkvorm worden er drie opeenvolgende lesuren ingeroosterd: de student bereidt zich eerst thuis voor, daarna krijgen studenten in het eerste lesuur gezamenlijke instructies van een docent, om in het tweede en het derde lesuur zelf aan de slag te gaan met opdrachten en practica. Daarna koppelen de studenten gezamenlijk aan elkaar terug, en kan de docent eventuele verdere adviezen geven aan de studenten.

Bachelorstudenten voelen zich door dit soort meer zelfstandige werkvormen gestimuleerd om zich ondernemend en zelfstandig op te stellen, en zij waarderen ook de afwisseling van deze werkvormen met meer klassikale werkvormen. Ad-studenten vinden de meer vrije werkvormen niet zo prettig, zo vertellen zij het panel: zij vragen om meer hands-on begeleiding en instructie, en merken ook op dat ze het niet prettig vinden dat de ene docent veel eigen regie verwacht, en de andere juist klassikaal lesgeeft. Het panel hoort van de opleiding dat dit bij hen bekend is, en het panel adviseert de opleiding om de ervaringen van Ad-studenten wat betreft didactiek en werkvormen goed te monitoren en deze zo goed mogelijk aan te blijven passen op de specifieke Ad-doelgroep.

Standaard 5 Instroom

Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat de opleidingen realistische toelatingseisen voor Nederlandse en buitenlandse studenten hanteren met het oog op de beoogde leerresultaten. Er worden passende aanvullende eisen gesteld aan (internationale) studenten die een Engelstalige major gaan volgen, Duitse studenten die een Nederlandstalige major gaan volgen en deeltijdstudenten. Bachelorstudenten ervaren een goede aansluiting op hun vooropleiding. Dat geldt ook voor buitenlandse bachelorstudenten: zij voelen zich warm ontvangen en goed toegerust om bij Aeres te studeren. Ad-studenten met een mbo-vooropleiding vinden de overstap van hun mbo-opleiding naar de Ad-opleiding soms pittig: met name qua zelfstandigheid (zie Standaard 4) en taalvaardigheden (zie Standaard 3). De Ad-opleiding doet er van alles aan om de overgang van mbo naar de Ad-opleiding te vergemakkelijken voor studenten en het panel geeft de opleiding mee om deze overgang te blijven monitoren en waar mogelijk te verbeteren.

Onderbouwing

Voorlichting Ad en bachelor

De instroomcoördinator is vraagbaak voor alle vragen over toelatingseisen, en zorgt voor plaatsing van instromende studenten in een groep en major. Om studenten verder te ondersteunen bij hun keuzeproces voor een opleiding of een specifieke major, kunnen studenten gebruik maken van de website, brochures, meeloopdagen en voorlichtingsdagen bij Aeres of landelijke onderwijsbeurzen. Ook biedt Aeres een studiekeuzecheck aan, om studenten te helpen bij het maken van de juiste studiekeuze. Het panel vindt dat de opleidingen de nodige inspanningen doen om studenten te informeren voordat zij een opleiding kiezen. Studenten vinden dat de majors hun studiekeuze vergemakkelijkt, omdat de meeste studenten goed weten in welke sector binnen het agrarisch domein ze willen gaan werken. Verder kiezen zij voor Aeres vanwege de prettige sfeer die ze ervaren.

Toelatingseisen Ad en bachelor

De instroom in zowel de Ad- als de bacheloropleiding is stabiel, met de afgelopen jaren gemiddeld ruim 60 instromende studenten in de Ad-opleiding en ruim 200 in de bacheloropleiding. Het panel vindt dat de opleidingen realistische toelatingseisen hanteren gezien de beoogde leerresultaten. Zowel de Ad- als de bacheloropleiding hanteren de wettelijke toelatingseisen van een mbo-opleiding op niveau 4, een havo- of een vwo-diploma. Studenten die 21 jaar of ouder zijn en niet aan deze vooropleidingseisen voldoen, kunnen een vervangende toelatingstoets doen. Daarnaast zijn er voor specifieke majors en de deeltijdvarianten aanvullende eisen, die hieronder beschreven staan. Het panel vindt deze aanvullende eisen passend.

Voor buitenlandse studenten geldt dat zij een vooropleiding dienen te hebben op een gelijkwaardig niveau. Dit wordt in veel gevallen in eerste instantie geborgd door de samenwerking met een aantal buitenlandse partneruniversiteiten die de meeste studenten leveren, en daarnaast

ook altijd in een eigen procedure binnen Aeres onder coördinatie van het programmahoofd internationalisering en de international admissions officer, die door het Nuffic getraind zijn op het gebied van internationale diplomavergelijking. Het panel heeft deze procedure en voorbeelden van toelatingsdossiers van buitenlandse studenten ingezien, en vindt de procedure en de uitvoering daarvan adequaat.

Voor de Engelstalige bachelormajors (zie Standaard 3) dienen studenten aan te tonen dat zij de Engelse taal voldoende beheersen, omdat het onderwijs in deze majors in het Engels wordt gegeven. Studenten moeten minimaal een score 6.0 van een International English Language Testing System-toets (IELTS) of een vergelijkbaar resultaat bij een Test of English as a Foreign Language (TOEFL) of Cambridge examen Engels laten zien. Ook wordt er voor deze majors een persoonlijk intakegesprek gevoerd, waarbij naar het CV en de motivatie van de student wordt gekeken om de student goed te kunnen adviseren over de opleiding.

Voor de major International equine business management gelden bovenstaande eisen voor Engelstalige bachelormajors. Daarnaast is deze major alleen toegankelijk met een bedrijfskundige vooropleiding op NLQF-niveau 5, waardoor studenten 120 EC vrijstelling kunnen krijgen (zie Standaard 3).

Voor de uitfaserende majors EED International agribusiness en Food chain management worden vergelijkbare eisen gesteld als voor International equine business management, ook met het doel vrijstellingen aan te vragen (zie Standaard 3).

Duitse studenten die een major volgen waarin in het Nederlands wordt lesgegeven, dienen voor aanvang van hun eerste studiejaar een cursus Nederlands te volgen en op B1-niveau af te ronden.

Deeltijdstudenten dienen aan te tonen dat zij twee jaar relevante werkervaring op mbo+ niveau hebben. Stages binnen een mbo-opleiding of werk binnen het bedrijf van de ouders van de student worden niet als werkervaring gezien door de opleidingen. Daarnaast dienen deeltijdstudenten een relevante werkomgeving te hebben om opdrachten voor de studie te maken, en hiervoor gelden vergelijkbare eisen zoals beschreven bij Standaard 2. Ongeveer 25 procent van de zich aanmeldende deeltijdstudenten wordt afgewezen omdat zij niet voldoen aan de eisen wat betreft werkervaring of werkplek.

Aansluiting op vooropleiding bachelor

Bachelorstudenten hebben doorgaans een havo- of vwo-vooropleiding en ervaren een goede aansluiting van de opleiding op hun vooropleiding. Dat geldt ook voor buitenlandse studenten: zij voelen zich warm ontvangen en stromen soepel in. Studenten in de Engelstalige majors spreken van een sterke communityvorming binnen de specifieke major.

Aansluiting op vooropleiding Ad

Ad-studenten met een mbo-vooropleiding vinden de overgang van hun mbo-opleiding naar de Ad-opleiding pittig. Dat komt volgens hen vooral door de gevraagde zelfstandigheid en taalvaardigheden. De Ad-opleiding werkt er volgens het panel op goede wijze aan om de aansluiting soepel(er) te laten verlopen voor deze studenten. Zo zijn er diverse contacten met mbo-instellingen om doorlopende leerlijnen te creëren, zoals met het Zone college, Aventus, het Terra college en Aeres mbo. Ook zijn de afgelopen jaren de lessen studievervaardigheden uitgebreid van 3 naar 7 lessen en zijn er online lessen studievervaardigheden opgezet. Daarnaast volgen studenten met een mbo-vooropleiding in het eerste studiejaar extra doorstroomvakken op het gebied van Nederlands, Engels en wiskunde. Deze vakken dienen ertoe om de studenten een gelijke basiskennis te geven. Ook merkt het panel op dat de uitval- en studiesuccescijfers

voor de Ad-opleiding niet lijken te leiden onder de hierboven beschreven ervaringen van studenten (zie Standaard 8). Het panel geeft de opleiding mee om de overgang van mbo naar de Ad-opleiding te blijven monitoren en verbeteren waar mogelijk.

Standaard 6 Personeel

Het docententeam is gekwalificeerd voor de inhoudelijke en onderwijskundige realisatie van het programma en de omvang ervan is toereikend.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De docenten zijn verdeeld over verschillende teams. Binnen de teams wordt nauw samengewerkt, en de samenwerking tussen de teams wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Aeres heeft een adequaat personeelsbeleid, dat gericht is op de inzet van praktijkgerichte, en inhoudelijk en didactisch deskundige docenten. Hiertoe is er een helder scholingsplan en een geschikte functionerings- en beoordelingscyclus waarin professionalisering expliciet is opgenomen. Het panel ziet in lijn hiermee een deskundig docententeam, met hart voor het vakgebied en de studenten. Ook de praktijkervaring van een groot deel van de docenten valt in positieve zin op en wordt gewaardeerd door de studenten. Docenten die in de Engelse taal lesgeven, zijn hiertoe bekwaam. Er zijn voldoende docenten om de opleiding te verzorgen, en er is een effectief beleid om de werkdruk behapbaar te houden.

Onderbouwing

Personeelsbeleid Aeres

De docenten voor de Ad- en bacheloropleiding vallen onder vier teamleiders in Dronten (zie Schets van de opleidingen), die samen het managementteam voor beide opleidingen vormen. Ten tijde van de visitatie zijn er nog twee docenten gestationeerd in Almere. Docenten uit de verschillende teams in Dronten zitten door elkaar in de werkruimten, om de onderlinge afstemming tussen de teams te versterken. Docenten geven aan dat ze elkaar hierdoor gemakkelijk weten te vinden en dat het goed lukt om overkoepelende onderwerpen gezamenlijk met de vier teams aan te vliegen. Ook wordt -om samenwerking en kwaliteit te stimuleren- altijd gewerkt in duo's van docenten die met elkaar sparren over onderwijsontwikkeling en -uitvoering. Gezien het omvangrijke geheel van bedrijfskundige opleidingen, majors en verschillende teams geeft het panel de teamleiders mee om onderlinge samenwerking en afstemming steeds scherp te houden.

Het panel vindt dat Aeres een adequaat personeelsbeleid heeft met ruime aandacht voor professionalisering en samenwerking. Het beleid is erop gericht om praktijkgerichte en inhoudelijk en didactisch geschoolde docenten in te zetten. Hiertoe is er een functionerings- en beoordelingscyclus ontwikkeld die gericht is op de ontwikkeling en ontplooiing van medewerkers en docenten. Tijdens de functionerings- en ontwikkelgesprekken met docenten worden er onder andere professionaliseringsafspraken gemaakt, die volgens het panel leiden tot een goede scholing van docenten op het gebied van didactiek en examinering (zie hieronder).

Deskundigheidsbevordering Aeres, Ad en bachelor

Bij de vorige visitatie raadde het panel aan om een realistische planning voor professionaliseringsafspraken te maken en daarbij voorrang te geven aan trainingen in examinering. Het huidige panel ziet dat dit nu goed op orde is: de Basis Didactische Bekwaamheid (BDB) en Basis Kwalificatie Examinering (BKE) zijn samengevoegd tot een

modulair traject van 1,5 jaar en kunnen daardoor flexibeler worden doorlopen dan voorheen. Docenten dienen binnen twee jaar na de start van hun werk een BDB (of een vergelijkbare didactische aantekening) en BKE te behalen, en het panel ziet dat dit zo goed als gerealiseerd is voor de Ad- en bacheloropleiding. Ook docenten ervaren dit als een haalbare planning, zo geven ze bij het panel aan. Naast de bovengenoemde basistrainingen voor didactiek en examinering, biedt Aeres docenten diverse andere scholingen aan. Het gaat bijvoorbeeld om trainingen en seminars op het gebied van technische ontwikkelingen in de agrarische sector, blended learning en werkplaatsleren (zie Standaard 4). Speciaal voor onderwijskundige en toetskundige ondersteuning werkt Aeres met een Teaching & Learning Centre (TLC), waar onderwijskundig adviseurs en ook de toetsadviescommissie (zie Standaard 10) onderdeel van uitmaken. Bij het TLC kunnen docenten terecht met onderwijskundige vragen, en het TLC adviseert ook proactief aan docenten en management. Het panel vindt dat Aeres met al het bovenstaande veel doet om docenten te ondersteunen en faciliteren bij hun professionalisering. Ook docenten zijn tevreden over het professionaliseringsbeleid.

Kwaliteit docententeam Ad en bachelor

Het panel heeft kennisgemaakt met een bevlogen en betrokken docententeam, dat hart voor de opleidingen en haar studenten heeft. De meeste docenten geven zowel in de Ad- als de bacheloropleiding les. Studenten waarderen de persoonlijke aanpak van docenten, hun (praktijk)kennis en begeleiding zeer. Ook het panel is positief over het feit dat zoveel docenten -al dan niet in een eigen bedrijf- recente praktijkervaring hebben, en vindt ook de inhoudelijke en didactische kwalificaties van docenten goed op orde, getuige het hoge percentage docenten met een BDB en BKE. Zo'n 70 procent van de docenten heeft verder een Training coachen en beoordelen vooronderzoek en afstudeerwerkstuk gevolgd, wat een verplichting is voor een rol als begeleider of beoordelaar van het afstuderen bij zowel de Ad- als de bacheloropleiding. Van de docenten heeft ruim 60 procent een mastergraad of hoger. In 2021 was dit percentage 46 procent, dus het percentage is al flink verhoogd. De opleidingen willen de mastergraad verder verhogen, en doen dit door hier meer op te letten bij het aannemen van nieuwe docenten. Het panel moedigt deze beweging aan. Eén docent is gepromoveerd, en om dit aantal te verhogen heeft Aeres een adequaat beleid ontwikkeld om docenten te ondersteunen die willen promoveren.

Docenten die in de Engelse taal lesgeven, dienen deze taal te beheersen op C1-niveau, wat de meeste docenten voor de Engelstalige majors hebben behaald of waarin ze komend jaar examen doen. Ook heeft de bacheloropleiding enkele docenten die 'native speaker' zijn, wat het panel sterk vindt. Studenten zijn tevreden over de beheersing van de Engelse taal van docenten in de Engelstalige majors.

Omvang docententeam Ad en bachelor

Het panel stelt vast dat er voldoende docenten zijn voor de uitvoering van de opleidingen. De Ad- en bacheloropleiding worden samen verzorgd door 85 docenten met een aanstelling van 69 fte. Op het moment van de visitatie zijn er nog twee docenten voor de opleidingen in Almere gestationeerd, en waar nodig springen docenten uit Dronten bij. Dit volstaat volgens het panel voor de kleine aantallen studenten die daar hun opleiding nog dit studiejaar afronden.

De docent-student ratio was 1:12 in 2023. Docenten ervaren een fundamenteel minder hoge werkdruk dan enkele jaren geleden, zo blijkt uit medewerkerstevredenheidsonderzoeken.

Ondanks de volgens het panel gunstige docent-student ratio vindt nog steeds 37 procent van de docenten de werkdruk te hoog. De opleidingen nemen dat serieus en hebben al diverse maatregelen ingezet om de werkdruk verder te verlagen. Het betreft onder andere grotere toetseenheden, ondersteuning vanuit het TLC (zie eerder bij deze Standaard), besteding van de gelden uit het Nationaal Programma Onderwijs (fonds ter bestrijding van studievertragingen als gevolg van de coronapandemie) aan kleinschaliger onderwijs en docentprofessionalisering en het aanstellen van procescoördinatoren die docenten procesmatig werk uit handen nemen. Het panel vindt dat de opleidingen hiermee een ruim scala aan geschikte maatregelen hebben ingezet, en moedigt de opleidingen aan om de effecten te blijven monitoren en eventueel bij te sturen.

Standaard 7 Voorzieningen

De huisvesting en de materiële voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Aeres heeft naast een modern en ruim gebouw in Dronten, een bijzonder divers aanbod van praktijk- en onderzoeksfaciliteiten. Deze faciliteiten en de studieruimten bieden studenten alle voorzieningen die ze nodig hebben. Daarbij merkt het panel wel op dat studenten van deze twee opleidingen vanwege de bedrijfskundige aard van de opleidingen niet al deze faciliteiten gebruiken: zij gebruiken vooral de studieruimtes in het hoofdgebouw, de mediatheek en technische faciliteiten en voedselproductieruimten bij Aeres farms.

Onderbouwing

De Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness worden aangeboden in drie bij elkaar staande hogeschoolgebouwen in Dronten, en tot september 2024 ook in het hogeschoolgebouw in Almere. De visitatie vond plaats in het gebouw in Dronten, waarbij het panel ook een bezoek heeft gebracht aan de nabijgelegen praktijkbedrijf Aeres farms in Dronten (zie hieronder). Het schoolgebouw in Dronten is ruim en modern. Het biedt studenten theorielokalen met onlinevoorzieningen, voedselproductieruimten, studieruimten, een restaurant en een mediatheek. Studenten in Dronten zijn tevreden over de faciliteiten, en waarderen de prettige sfeer binnen het gebouw. Het aantal leslokalen is krap volgens studenten, waardoor er soms gaten in de roosters zitten. Sinds 2021 wordt gebouwd aan een extra nieuw gebouw, dat dit zou moeten oplossen. Ook wensen studenten meer stopcontacten. Studenten uit Almere zijn tevreden over de faciliteiten en hebben geen specifieke aandachtspunten aan het panel meegegeven.

Bij het hogeschoolgebouw in Dronten zijn een ruim aantal faciliteiten voor onderzoek en diverse labs, maar van studenten hoort het panel dat de studenten Bedrijfskunde en Agribusiness hier (bijna) geen gebruik van maken. Het panel begrijpt dat deze faciliteiten meer van nut zijn voor studenten van bijvoorbeeld de opleidingen Dier- en veehouderij en Tuin- en akkerbouw. De faciliteiten zijn op aanvraag wel beschikbaar voor studenten Bedrijfskunde en Agribusiness. In Almere zijn minder van dergelijke faciliteiten beschikbaar.

Aeres farms is een praktijkbedrijf in Dronten met vee, voedselproductieruimten, een agrarisch machinepark en technische labs. De Ad-studenten komen in principe niet bij Aeres farms, zo vertellen zij het panel. Bachelorstudenten maken soms gebruik van de faciliteiten. Studenten van de major Agrotechniek en management gebruiken bijvoorbeeld het machinepark op Aeres farms en studenten Bedrijfskunde & agrifoodbusiness en International food business kunnen voedselproducten ontwikkelen en produceren bij Aeres farms. Overigens staat het zowel Ad- als bachelorstudenten ook hier vrij om studie- of onderzoeksactiviteiten in te plannen bij Aeres farms. Ook krijgen studenten van de major Agrotechniek en management lessen in de technieklokalen van het Agri innovation centre.

Standaard 8 Begeleiding

De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het onderwijs in relatief kleine groepen binnen de verschillende majors biedt studenten een kleinschalige sfeer met toegankelijke en persoonlijke begeleiding. De begeleiding is gericht op autonome persoonsvorming ('Bildung') en professionele ontwikkeling. Ook buiten de reguliere lessen om is de begeleiding van goede kwaliteit en ruim aanwezig via de mentoren, en als nodig de vertrouwenspersoon, de adviseur studie en beperking, een studentcoach, de decaan en een onderzoekshelpdesk. De studiebelasting wordt over het algemeen als positief ervaren door studenten. De bacheloropleiding neemt bij enkele majors met een wat hogere uitval goede stappen om de uitval te verlagen. De informatievoorziening verloopt voornamelijk via het intranet Kiem en het onlinesysteem Canvas, wat de bachelorstudenten positief ervaren en de Ad-studenten soms wat zoeken vinden. Het panel geeft de Ad-opleiding mee om dit in de gaten te houden en waar nodig extra uitleg over het systeem te geven aan de Ad-studenten.

Onderbouwing

Studiebegeleiding Ad en bachelor

Aeres wordt gekenmerkt door een persoonlijke en prettige sfeer: dit is één van de redenen waarom studenten voor deze hogeschool kiezen. Studenten worden gezien en gehoord, en worden binnen kleinschalig onderwijs gestimuleerd om hun eigen ambities te volgen en zich te verhouden tot maatschappelijke ontwikkelingen. Aeres streeft ernaar om studenten af te leveren die een rol kunnen spelen in de transitie van de agrarische sector door zich ondernemend en innoverend op te stellen. Hierbij staan autonome persoonsvorming ('Bildung') en professionele ontwikkeling centraal. Het panel ziet dat de begeleiding over de hele linie toegankelijk en persoonlijk is, en de studievoortgang en persoonlijke ontplooiing van studenten stimuleert. Ook hebben de opleidingen helder voor ogen welke uitdagingen deeltijdstudenten ervaren in de combinatie van werk, opleiding en privé en worden zij hierop adequaat gecoacht. Docenten tonen zich betrokken bij studenten, en zijn zowel binnen als buiten de lessen bereid om vragen te beantwoorden en met studenten mee te denken. Daarnaast vindt het panel dat de opleidingen ruime mogelijkheden bieden voor (specifieke) begeleiding en ondersteuning.

Elke student heeft een mentor die de student begeleidt op het gebied van studievoortgang. Dat gebeurt in lessen en op aanvraag van de student zelf. Ieder jaar stelt de student een competentiedossier op over de tien Aeres-competenties waarin de eigen competentieontwikkeling wordt aangetoond. In een daaropvolgend gesprek met de mentor wordt de student gestimuleerd om zelf activiteiten te bedenken en uit te voeren ter bevordering van de persoonlijke ontwikkeling. Dit wordt vastgelegd en meegenomen in het volgende studiejaar en het volgende gesprek over het competentiedossier. Studenten geven aan dat ze regelmatig contact

hebben met de mentor en dat mentoren toegankelijk en hulpvaardig zijn. Wel vonden sommige bachelorstudenten de rol van de mentor onduidelijk in de afstudeerfase, waar studenten geneigd zijn om eerst contact te zoeken met de afstudeerbegeleider als het om de studievoortgang gaat. Het panel geeft de bacheloropleiding mee om helder te communiceren over de verschillende rollen.

Verder kan de student een beroep doen op een ruim assortiment aan extra begeleiding: de vertrouwenspersoon, de adviseur studie en beperking, een studentcoach en de decaan. Een begeleider studievaardigheden geeft studenten individuele of groepsgewijze trainingen. Voor onderzoek kunnen studenten een beroep doen op de helpdesk analyses en methoden, voor vragen rondom de aanpak van onderzoek, analyses van de data en de interpretatie daarvan. Ook is er een honoursprogramma voor studenten die extra uitdagingen en ontwikkelingsmogelijkheden zoeken.

Studiebelasting Ad

De uitval binnen de Ad-opleiding is relatief laag met ieder jaar enkele uitvallers. Het studiesucces na drie jaar ligt rond de 70 procent, wat het panel een net resultaat vindt. Het studiesucces is gelijkwaardig voor studenten met verschillende vooropleidingen, wat het panel positief vindt gezien de studenten met een mbo-vooropleiding die de overgang van mbo naar Ad pittig vinden (zie Standaard 5). Ad-studenten ervaren soms wel een piekbelasting in het tweede deel van het tweede studiejaar, zo vertellen zij het panel. Het panel geeft de opleiding mee om dit nader te bekijken en hier eventueel passende ondersteuning bij te bieden.

Studiebelasting bachelor

Bij de bacheloropleiding ligt het studiesucces na vijf jaar tussen de 50 en 60 procent. Het studiesucces is gelijkwaardig voor studenten met verschillende vooropleidingen. Wel verschilt de uitval per major: de uitval in sommige majors ligt rond de 40 procent, en is in andere majors relatief laag. De opleiding is zich hiervan bewust en heeft al veel maatregelen genomen. Bij een herontwerp van het curriculum in 2020, heeft de opleiding al rekening gehouden met een betere spreiding van de studielast en dit heeft al eerste effecten, getuige de ervaringen van studenten die de opleiding goed studeerbaar vinden. Het panel heeft van de opleiding ook vernomen dat studenten steeds vroeger in de opleiding uitvallen. Verder heeft de opleiding naar aanleiding van de landelijke discussie rondom de verlaging van bindende studieadviezen de norm hiervoor vanaf het studiejaar 2024-2025 aangepast van 52 naar 45 EC. Hiermee hoopt de opleiding dat studenten een minder hoge studielast ervaren, en mogelijk ook de uitval vermindert. Daarnaast heeft de opleiding intensief contact met langstudeerders door bijvoorbeeld concrete plannings met hen af te spreken, terugkomdagen om op locatie te studeren te organiseren en wordt er actief doorverwezen naar de decaan als studenten daar baat bij kunnen hebben voor hun studievoortgang. Het panel moedigt de opleiding aan om de ingezette maatregelen rondom uitval en studierendementen goed te blijven monitoren en waar nodig bij te stellen.

Informatievoorziening Ad en bachelor

Studenten worden voornamelijk over hun studie geïnformeerd via het onlinesysteem Canvas, waarin een omgeving per module is gecreëerd. Studenten vinden hier onder andere de leerdoelen, inhoudsbeschrijving en toetsvorm van elke module. Vanaf het studiejaar 2024-2025 krijgen studenten ook een studiegids uitgereikt, waarin de modules van hun major gebundeld zijn. Dit lijkt het panel een mooie toevoeging voor studenten. Naast Canvas, is recent het nieuwe

intranet 'Kiem' voor studenten en docenten geïntroduceerd, waarin studenten generieke informatie over bijvoorbeeld beleid, faciliteiten, docenten en helpdesks kunnen vinden. Via Osiris worden studieresultaten gecommuniceerd. Bachelorstudenten zijn tevreden over Canvas en Kiem, en geven aan dat zij informatie over hun opleiding er goed kunnen vinden. Ad-studenten vinden de systemen af en toe een zoektocht, en het panel geeft de opleiding mee om dit in de gaten te houden en waar nodig extra uitleg te geven aan Ad-studenten.

Standaard 9 Kwaliteitszorg

De opleiding kent een expliciete en breed gedragen kwaliteitszorg, bevordert de kwaliteitscultuur en is gericht op ontwikkeling.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat Aeres een helder en goed vastgelegd beleid voor kwaliteitszorg heeft, dat voor de Ad- en bacheloropleiding adequaat wordt toegepast. De Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness laten hierbij zien dat zij een expliciete en breed gedragen kwaliteitscultuur en een goede verbetercyclus hebben. Er worden passende meetinstrumenten ingezet waardoor werkveldvertegenwoordigers, studenten, alumni en docenten veel input kunnen geven, die vervolgens ook serieus wordt opgepakt door de opleidingen. Een punt van aandacht is de structurele terugkoppeling aan studenten over wat er met module-evaluaties gebeurt. De opleidingscommissie vervult haar wettelijke taken, maar de opleidingscommissie staat niet scherp op het netvlies bij studenten. Het panel adviseert de opleidingen om de opleidingscommissie meer zichtbaar te maken en beter in te bedden in het totale systeem van kwaliteitszorg.

Onderbouwing

Systeem van kwaliteitszorg Aeres, Ad en bachelor

Het panel vindt dat de opleidingen een adequaat systeem van kwaliteitszorg en een gedragen kwaliteitscultuur hebben. Bij de vorige visitatie merkte het panel op dat de visie op kwaliteitszorg meer per opleiding ingericht kon worden. Het panel ziet dat het instellingsbeleid voor kwaliteitszorg van Aeres nu concreet geoperationaliseerd wordt bij de opleidingen. Dat gebeurt via allerlei evaluatie-instrumenten en gremia (zie verderop bij deze standaard), en via de kwaliteitscoaches. De kwaliteitscoaches zijn zelf docent en zijn bijvoorbeeld aanwezig bij de vinger-aan-de-polsgesprekken met studenten (zie onder) en voeren vier keer per jaar gesprekken met de teams over de stand van zaken rondom verbeteracties. De teams zijn actiegericht volgens het panel, en pakken signalen van stakeholders goed op. De lat ligt hierbij steeds bij de tevredenheid van het werkveld en de studenten. Het vorige panel adviseerde ook om verbeteractiviteiten planmatiger uit te voeren, en het huidige panel ziet dat er nu een gestructureerde en planmatige werkwijze is voor het oppakken van verbeteracties, waarbij de pdca-cyclus wordt rondgemaakt. De aankomende introductie van de meer 'datagedreven' A3-systematiek kan dit alleen nog maar verder versterken in de ogen van het panel.

Kwaliteitsinstrumenten Ad en bachelor

Binnen beide opleidingen wordt effectieve periodieke feedback opgehaald via passende meetinstrumenten bij stakeholders zoals werkveldvertegenwoordigers (zie Standaard 1), studenten, alumni, stagebedrijven en docenten. Zo worden er twee keer per jaar module-evaluaties onder studenten afgenomen, eenmaal per jaar wordt de Nationale Studenten Enquête (NSE) afgenomen, twee keer per jaar worden er vinger-aan-de-pols gesprekken gehouden, twee keer per jaar worden er docentevaluaties afgenomen en eenmaal per jaar wordt de HBO-monitor onder alumni uitgevoerd. In de vinger-aan-de-pols gesprekken bespreken klassenvertegenwoordigers (twee studenten per klas) namens hun klas het afgelopen semester

met teamleiders en de kwaliteitscoaches, en studenten zijn bijzonder enthousiast over deze vorm van evaluatie en zien dat opmerkingen actief worden opgepakt door de opleidingen. Ook wordt er naar de klassenvertegenwoordigers teruggekoppeld wat er met feedback wordt gedaan. Het panel adviseert de opleiding om studenten ook structureel terugkoppeling te geven over wat er met de module-evaluaties gebeurt, wat nu nog niet het geval is. Verder kunnen studenten hun input op beleidsniveau geven in de studentenraad van de faculteit in Dronten. Docenten hebben elk kwartaal teamdagen waarin ze onder andere over de kwaliteit van de opleiding en kwaliteitszorg spreken. De docenten met wie het panel sprak, voelen zich eigenaar van de opleidingen en kunnen wanneer ze willen punten ter verbetering aandragen en implementeren.

Opleidingscommissie Ad en bachelor

De Ad- en bacheloropleiding hebben een gezamenlijke opleidingscommissie, die uit studenten en docenten bestaat. Het panel heeft van studentleden gehoord dat zij hun wettelijke taken vervullen, zoals het goedkeuren van de onderwijs- en examenregeling en betrokkenheid bij visitaties. Ook kan de opleidingscommissie vrij feedback geven aan het opleidingsmanagement en wordt deze feedback goed opgepakt. Onder studenten is de opleidingscommissie echter niet goed bekend, en daardoor geven studenten over het algemeen geen punten door aan de commissie en hebben de opleidingen ook moeite om studenten te vinden die in de commissie willen deelnemen. Het panel adviseert de opleidingen om de opleidingscommissie meer bekend te maken zodat deze door studenten beter benut kan worden. Daarnaast kan de verbinding tussen de opleidingscommissie en input van andere stakeholders beter gelegd worden.

Standaard 10 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat de opleidingen werken vanuit een helder toetsbeleid, dat door Aeres is vastgelegd. Het systeem van toetsing is duidelijk en transparant voor studenten, en zij zijn dan ook tevreden over de toetsing en beoordeling. De toetsvormen zijn afwisselend, praktijkgericht en stimulerend voor het leerproces van studenten. De processen en formulieren voor toetsing en beoordeling vindt het panel goed op orde, en dit zorgt voor valide toetsen. De kalibratiebijeenkomsten die meerdere keren per jaar worden gehouden, komen de betrouwbaarheid van (afstudeer)beoordelingen ten goede. Het afstuderen voor beide opleidingen is op heldere wijze ingericht, waarbij de beoordelingsprocessen goed zijn vormgegeven. Feedback wordt deels mondeling gegeven en het panel raadt de opleiding aan om dit minimaal bij de afstudeerwerkstukken ook schriftelijk uit te schrijven, zodat dit bij studenten beklijft en inzichtelijk is voor anderen zoals een visitatiepanel of de examencommissie.

De examencommissie van de faculteit in Dronten vervult haar wettelijke taken en heeft voldoende specifiek zicht op de kwaliteit van toetsing en beoordeling bij de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness. Een advies is nog om ook steekproefsgewijs afstudeerwerkstukken te gaan bekijken als examencommissie. Tot september 2024 gaat de examencommissie van de faculteit in Almere over de studenten die daar studeren, en dat gebeurt op goede wijze volgens het panel. De toetsadviescommissie levert een waardevolle bijdrage aan de kwaliteit van toetsing door docenten en het management te adviseren. Het panel raadt de opleidingen aan om zorgen en borgen beter te scheiden, gezien de dubbele functie van de huidige toetsadviescommissie.

Onderbouwing

Toetsbeleid Aeres, Ad en bachelor

Het panel vindt dat Aeres een helder toetsbeleid heeft. Het beleid is in 2019 vastgelegd in het document *Toetsen op Aeres Hogeschool*, en gaat er onder andere vanuit dat de beoogde leerresultaten leidend zijn voor de toetsing, er niet meer dan één summatieve toets per moduleonderdeel is en dat alle toetsen een toetspakket hebben (bestande uit toetsmatrijs, toets en antwoord- of beoordelingsmodel). Het panel heeft diverse toetspakketten ingezien en vindt deze duidelijk en helpend voor de validiteit van de toetsen. Regelingen rondom toetsing en beoordeling zijn volgens het panel adequaat vastgelegd in de *Onderwijs- en examenregeling (OER)* dat deels generiek voor de faculteit in Dronten en deels specifiek per opleiding is opgesteld, en het *Studentenstatuut* dat voor heel Aeres geldt.

Verder ziet het panel dat de opleidingen per major een *Curriculumoverzicht* hebben opgesteld, waarin de verbinding tussen modules en de eindkwalificaties, en modules en Aeres competenties staat aangegeven in een kruisjesschema. Daarnaast is er voor elke major een toetsprogramma vastgelegd, waarin de verschillende toetsvormen staan. Samen met de informatie per module op Canvas, maakt dit dat de toetsing een transparant geheel vormt voor studenten, en ook het panel

haalt hier een compleet beeld uit. De toetsvormen in zowel de Ad- als de bacheloropleiding zijn praktijkgericht en integraal: het betreft toetsenheden van 3 EC of groter die zich richten op de toetsing van beroepskennis, beroepsvaardigheden en professionele houding in realistische beroepssituaties. Ook hier ziet het panel weer de sterke praktijkgerichtheid van deze opleidingen terug.

Toetsvormen Ad en bachelor

Studenten geven aan dat zij het duidelijk vinden wat er van hen wordt verwacht bij toetsen, en dat de toetsen goed passen bij de lessen die gegeven worden. In zowel de Ad- als de bacheloropleiding wordt een voldoende variëteit aan toetsvormen ingezet: van schriftelijke tentamens (met relatief veel open vragen) en verslagen, tot presentaties, video's, demonstraties en assessments. Alle toetsen worden ontwikkeld volgens het vierogenprincipe: bij de ontwikkeling van elke toets zijn er minimaal twee examinatoren met een Basis Kwalificatie Examinering betrokken. Er worden zowel formatieve als summatieve toetsen afgenomen, en beiden zijn volgens studenten stimulerend voor het leerproces. Elke module wordt afgesloten met een assessment, waarin de student aantoont dat hij de betreffende beroepstaak kan uitvoeren. Bij de Ad-opleiding bestaat dit assessment uit een geïntegreerd assessment voor de twee modules waar de student aan werkt binnen een semester, voor bachelorstudenten is er een assessment per module. Aan het einde van elk studiejaar stelt de student een competentieportfolio op, op basis waarvan de tien Aeres competenties worden getoetst (zie Standaard 8). Het panel heeft een selectie van gemaakte toetsen van de twee opleidingen uit diverse majors ingezien, en vindt deze praktijkgericht en op het juiste niveau. Ook vindt het panel dat de toetsen over de jaren heen logisch opbouwen in complexiteit en niveau.

Beoordeling en feedback Ad en bachelor

Het panel uit zich positief over de duidelijke beoordelingsformulieren en antwoordmodellen bij de toetsen, en het vierogenprincipe dat bij assessments en het afstuderen wordt gehanteerd. Procesmatig is het systeem van beoordelen goed op orde volgens het panel. Ook hoort het panel van studenten dat 'meeliften' bij groepswork geen enkele optie is: het samenwerkingsproces wordt gemonitord door de docent, die ook ingrijpt als dat nodig is. Daarnaast krijgt iedere student bij groepswork zowel een groepsoordeel als een individueel oordeel. Verder is het panel positief over de actieve inbreng van het werkveld bij beoordelingen. Externe opdrachtgevers worden bij vrijwel alle modules betrokken als adviseur voor de beoordeling door het geven van kwalitatieve feedback aan de student. Het vorige visitatiepanel merkte op dat deze adviezen van externen ook opgenomen konden worden in de toelichting op de assessmentformulieren. Bij stage en afstuderen geeft de begeleider op de stage- of afstudeerplek ook een advies voor de beoordeling en gebeurt dit inmiddels, bij andere modules wordt feedback vanuit de opdrachtgever soms schriftelijk en soms mondeling aan de student meegegeven. Het panel moedigt de opleiding aan om hier één lijn in te trekken en alle adviezen voor beoordelingen schriftelijk vast te gaan leggen.

Examinatoren kalibreren meerdere keren per jaar over afstudeerwerken, waardoor zij goed op één lijn zitten wat betreft het gevraagde eindniveau voor de Ad- en bacheloropleiding. Ook kalibreert de bacheloropleiding eens in de twee jaar afstudeerwerkstukken met een aangewezen panel vanuit het landelijk overleg van de groene hogescholen (Inholland, HAS, Van Hall Larenstein en Aeres). Het panel vindt dit positief voor de betrouwbaarheid van afstudeerwerkstukken.

Ad- en bachelorstudenten ervaren dat ze voldoende feedback krijgen van docenten. Omdat dit deels mondeling of in studentuitwerkingen gebeurt, was dit voor het panel niet altijd inzichtelijk. Het panel adviseert om in ieder geval bij het afstuderen de feedback schriftelijk te geven op de beoordelingsformulieren. Dan kan de feedback beter beklijven bij studenten en wordt deze inzichtelijk voor anderen zoals een visitatiepanel of de examencommissie. Bijzondere aandacht daarbij verdienen de herkansingen: op diverse beoordelingsformulieren van herkansingen wordt verwezen naar de eerdere beoordeling zonder inhoudelijke toelichting. Het panel adviseert de opleidingen om ook bij herkansingen de oordelen en feedback volledig uit te schrijven.

Afstudeerfase Ad voltijd en deeltijd

Waar het vorige visitatiepanel opmerkte dat de eindkwalificaties verduidelijkt dienden te worden bij de afsluitende bedrijfsopdracht van de Ad-opleiding, ziet het panel nu een opzichzelfstaande afrondende bedrijfsopdracht voor de Ad-opleiding waarin de beoogde leerresultaten (eindkwalificaties en Aeres-competenties) helder terugkomen. De afstudeerfase van zowel de voltijd- als de deeltijdvariant bestaat uit de volgende onderdelen:

- Afstudeerwerkstuk (5 EC).
- Sollicitatietraining (alleen bij voltijd).
- Competentiemanagement: eindexamendossier en eindgesprek (2 EC).

Het panel concludeert dat het afstuderen een mooi breed pakket vormt, waarbij het afstudeerwerkstuk een goede integrale afsluiting vormt voor de Ad-opleiding. Het afstudeerwerkstuk bestaat uit een vooronderzoek en een eindwerkstuk, waarin de student individueel een analyse van een probleem uit de praktijk maakt, op basis van de kennis die de student tijdens de gehele opleiding heeft opgedaan, relevante literatuur en gesprekken met experts. In het afstudeerwerk worden zowel de vijf leerresultaten voor Ad-opleidingen (zie Standaard 1), als diverse eindkwalificaties en een deel van de Aeres-competenties afgetoetst. De overige eindkwalificaties en Aeres-competenties komen aan bod bij Competentiemanagement (zie Standaard 8) of in de Sollicitatietraining.

De student wordt begeleid door een afstudeerbegeleider, en krijgt gedurende het schrijven feedback van deze begeleider en van medestudenten en betrokkenen uit de praktijk. Zowel het vooronderzoek als het uiteindelijke afstudeerwerkstuk worden door twee examinatoren beoordeeld: de eerste beoordelaar is de afstudeerbegeleider, de tweede beoordelaar is een onafhankelijke examiner vanuit de opleiding. Minimaal één van beide examinatoren dient een mastertitel te hebben. Daarnaast geeft de bedrijfsbegeleider van het afstudeerwerkstuk een advies voor de beoordeling. De twee examinatoren beoordelen los van elkaar en het eindcijfer is het gemiddelde van beide beoordelingen. De beoordelaars gaan alleen in overleg met elkaar als de cijfers meer dan twee punten van elkaar verschillen of één van beiden een onvoldoende geeft. Als ze het niet eens worden, bepaalt een derde examiner. Processen voor begeleiding en beoordeling vindt het panel op orde.

Afstudeerfase bachelor voltijd

De afstudeerfase van de voltijd bacheloropleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

- 1 of 2 minoren (30 EC).
- Afstudeerstage (17 EC)
- Afstudeerwerkstuk (10 EC).
- Competentiemanagement: eindexamendossier en eindgesprek (3 EC).

Het totaal van deze onderdelen dekt de eindkwalificaties en de Aeres-competenties. In plaats van de minor(en), kunnen voltijdstudenten ook kiezen voor leer-werktrajecten van een jaar ('duaal' afstuderen) of het afstudeerjaar volledig richten op het starten van een eigen bedrijf (zie Bijzonder kenmerk Ondernemen verderop in deze rapportage). In de leerwerktrajecten werken studenten gedurende een jaar bij een accountant, bank of ander bedrijf en kunnen studenten leren en werken samentrekken en alle afstudeeronderdelen binnen eenzelfde betaalde praktijkcontext afronden. Hiervoor worden leerwerkovereenkomsten afgesloten tussen de student (tevens werknemer voor 1 jaar), het bedrijf en de opleiding. Het panel vindt het mooi dat Aeres deze mogelijkheden biedt, en er maken ieder jaar meerdere studenten naar tevredenheid gebruik van deze opties, zo heeft het panel van studenten en werkveldvertegenwoordigers gehoord.

Het afstudeerwerkstuk bestaat ook voor de bachelor uit een vooronderzoek en een eindwerkstuk, waarbij dit laatste een scriptie kan zijn, maar ook een beroepsproduct zoals een bedrijfsadvies, mits het is onderbouwd met een door de student uitgevoerd praktijkgericht onderzoek. Het afstudeerwerkstuk is een vervolg op de afstudeerstage. Studenten worden begeleid door een afstudeerdocent, die de student vaak al heeft begeleid bij de afstudeerstage. De beoordelingsprocedures zijn hetzelfde als voor het Ad-afstudeerwerkstuk. Het panel concludeert dat ook het afstuderen bij de bacheloropleiding mooi breed is. Processen voor begeleiding en beoordeling zijn op orde.

Afstudeerfase bachelor deeltijd

De afstudeerfase van de deeltijd bacheloropleiding bestaat uit de volgende onderdelen:

- De modules Circulaire economie (12 EC) en Marktonderzoek (6 EC).
- Het afstudeerwerkstuk (18 EC).
- Competentiemanagement: eindgesprek (2 EC).

Procedures voor begeleiding en beoordeling van het afstudeerwerkstuk en Competentiemanagement zijn gelijk aan de voltijdvariant. Deeltijdstudenten maken hun afstudeerwerkstuk over hun eigen werkomgeving.

Kwaliteitsborging toetsing en beoordeling Ad en bachelor

Het panel stelt vast dat de examencommissies in Almere en Dronten haar taken volgens de wettelijke vereisten vervullen. De examencommissie van de faculteit in Dronten bestaat uit vijf docentenleden, waarvan één vanuit de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness, één extern lid, één ambtelijk adviseur en één ambtelijk secretaris. De examencommissie uit Dronten ondertekent onder andere getuigschriften, adviseert het management over toetsbeleid, benoemt examinatoren, beslist over vrijstellingen en behandelt bijzondere verzoeken van studenten over toetsing. Daarnaast draagt de examencommissie bij aan een beleid rondom het

gebruik van kunstmatige intelligentie door studenten en docenten. Het panel vindt het positief dat Aeres hier over nadenkt, en dat de examencommissie op dit punt inbreng heeft. Ook houdt de examencommissie zicht op de kwaliteit van toetsing en beoordeling van de specifieke Ad- en bacheloropleiding door de bevindingen van de toetsadviescommissie (zie verderop bij deze Standaard) periodiek te bekijken. Het panel adviseert de examencommissie om ook periodiek steekproefsgewijs afstudeerproducten van studenten te gaan bekijken, zodat de examencommissie nog meer beeld krijgt bij het eindniveau dat studenten realiseren.

Tot september 2024 gaat de examencommissie van de faculteit in Almere over de studenten die daar studeren. Het panel heeft gesproken met de voorzitter van de examencommissie in Almere en documentatie bekeken over de examencommissie, en stelt vast dat deze examencommissie ook haar wettelijke taken vervult en hierbij goed samenwerkt met de examencommissie in Dronten bij het afronden van de opleidingen in Almere.

De faculteit in Dronten heeft ook een toetsadviescommissie, die docenten en management adviseert over de kwaliteit van specifieke toetsen, die zij steekproefsgewijs bekijkt. In de toetsadviescommissie zitten leden uit de verschillende teams in Dronten, die een Senior Kwalificatie Examinering hebben of de training hiertoe momenteel volgen. De toetsadviescommissie levert waardevolle adviezen op, zo bevestigen docenten en het management. De leden zijn echter ook lid van de examencommissie, en omdat de toetsadviescommissie docenten ook ondersteunt bij het verbeteren van toetsen vindt het panel dat borgen en zorgen hiermee te veel door elkaar kunnen gaan lopen. Het panel raadt de opleidingen aan om borgen en zorgen duidelijker uit elkaar te halen, bijvoorbeeld door apart een adviserende toetscommissie in te stellen om examinatoren te ondersteunen, en een controlerende toetscommissie in te richten die op mandaat van de examencommissie werkt.

Standaard 11 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten worden gerealiseerd.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat studenten de beoogde leerresultaten realiseren in de verschillende afstudeeronderdelen. Ad-afstudeerwerken tonen goed opgezette en praktijkrelevante onderzoeken, die over een breed scala aan actuele onderwerpen gaan en bruikbaar zijn voor het werkveld. De Nederlandse taal in een deel van de werkstukken laat te wensen over (zie Standaard 3). Bachelor-afstudeerwerken laten uitstekende onderzoeksvaardigheden en bijzonder actuele en relevante thema's zien. Zowel Ad- als bachelor-alumni functioneren volgens het werkveld goed: afgestudeerden van deze opleidingen zijn zelfstandig, initiatiefrijk en werken hands-on. Afgestudeerden van de Ad-opleiding kunnen zonder extra studietijd doorstromen naar de bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness bij Aeres, en afgestudeerden van de bacheloropleiding kunnen direct doorstromen naar de Master Agribusiness development van Aeres. Deze doorstroom is voor beide opleidingen niet omvangrijk.

Onderbouwing

Selectie afstudeerdossiers

Het panel heeft vijftien afstudeerdossiers van de Ad-opleiding en vijftien afstudeerdossiers van de bacheloropleiding uit 2022 en 2023 bestudeerd voorafgaand aan het visitatiebezoek.

Van de Ad-opleiding betrof dit acht dossiers van deeltijdstudenten en zeven van voltijdstudenten, waarbij alle majors vertegenwoordigd zijn. Hierbij zijn twee dossiers van afgestudeerden uit Almere bekeken, en dertien van afgestudeerden uit Dronten. Deze keuzes zijn gebaseerd op het aantal afgestudeerden op elke locatie, en in elke variant en major. De selectie is bovendien een evenwichtige weerspiegeling van voldoende, goede en zeer goede eindwerken. De afstudeerdossiers van Ad-alumni bevatten het vooronderzoek, afstudeerwerkstuk en het eindexamendossier met beoordelingsformulieren, en het beoordelingsformulier van het eindexamengesprek.

Voor de bacheloropleiding betrof dit drie dossiers van deeltijdstudenten en twaalf dossiers van voltijdstudenten, waarbij tevens alle majors vertegenwoordigd zijn. Het betrof drie dossiers van afgestudeerden uit Almere, en twaalf van afgestudeerden uit Dronten. Deze keuzes zijn gebaseerd op het aantal afgestudeerden op elke locatie, en in elke variant en major. De selectie is bovendien een evenwichtige weerspiegeling van voldoende, goede en zeer goede eindwerken. De afstudeerdossiers van bachelor-alumni bevatten het vooronderzoek, afstudeerwerkstuk en het eindexamendossier met beoordelingsformulieren, en het beoordelingsformulier van het eindexamengesprek.

Gerealiseerd niveau Ad-opleiding

Ad-studenten realiseren de beoogde eindkwalificaties in de verschillende afstudeeronderdelen volgens het panel. Het panel heeft geen fundamentele verschillen gezien tussen het gerealiseerd

niveau van afgestudeerden in de voltijd- en deeltijdvariant, of tussen afgestudeerden op beide locaties. Het panel ziet in de afstudeerwerkstukken goed opgezette en praktijkrelevante onderzoeken, die over een breed scala aan actuele onderwerpen gaan. Zeer relevante onderwerpen die het panel aantroef, zijn bijvoorbeeld de overgang naar natuurinclusief natuurvlees, mechanische onkruidbestrijding, circulair veevoer, energieopslag, de toekomst van arbeidsmigranten in de agrarische sector en verticale landbouw. De uitkomsten zijn bruikbaar voor het werkveld, en tonen aan dat studenten klaar zijn voor de beroepspraktijk. In enkele gevallen vraagt het panel zich af of het onderwerp niet te veel richting de randen van het vakgebied gaat, bijvoorbeeld een afstudeerwerk over consumentenbeoordelingen van duurzaamheidsclaims in supermarkten en een afstudeerwerk over TataSteel. Het panel geeft de opleiding mee om scherp te zijn op binnen de opleiding passende onderwerpen. De Nederlandse taal van een aantal afstudeerwerken is niet van de kwaliteit die het panel zou verwachten (zie Standaard 3 voor een aanbeveling van het panel op dit punt). De eindexamendossiers zien er overzichtelijk en deugdelijk uit volgens het panel en zijn een mooie stimulans voor studenten om op hun brede competentieontwikkeling te reflecteren.

Gerealiseerd niveau bacheloropleiding

Ook bachelorstudenten realiseren volgens het panel de beoogde eindkwalificaties in de verschillende afstudeeronderdelen. En ook in deze opleiding ziet het panel geen fundamentele verschillen tussen het gerealiseerd niveau van afgestudeerden in de voltijd- en deeltijdvariant of in Almere of Dronten. De onderzoeken in de afstudeerwerkstukken tonen aan dat afgestudeerden over het algemeen over uitstekende onderzoeksvaardigheden beschikken, waarbij sommige studenten kwalitatieve methoden inzetten en andere studenten kwantitatieve methoden. De thema's van de afstudeerwerkstukken zijn bijzonder actueel en relevant voor het dynamische werkveld. Bijvoorbeeld het effect van hoornloosheid bij rundvee op productie- en gezondheidsclaims, precisielandbouwsystemen, energietransitie, plantaardige eiwitten, drone-inzet bij precisielandbouw en 'meat consumption and plant based alternatives in Brazil and the Netherlands'. Soms worden de thema's praktijkgericht uitgediept en soms blijft het een vrij theoretisch werkstuk. Het panel moedigt de afstudeerbegeleiders aan om studenten te blijven sturen op praktijkgerichte onderzoeken en uitkomsten.

Een aantal studenten hebben in het verleden een scriptieprijs gewonnen. Zo won in 2024 een student een scriptieprijs met een afstudeerwerkstuk over geschiktheid van de vaste bestanddelen die vrijkomen bij het scheiden van drijfmest van koeien, als stalbedekking voor paarden.

Functioneren afgestudeerden Ad

Alumni van de Ad-opleiding zijn zeer tevreden over hun opleiding, zo blijkt uit de laatste HBO-monitor en de gesprekken die het panel met alumni heeft gevoerd. Ze vinden dat hun opleiding goed aansluit op het werkveld, en vinden gemakkelijk een baan. Vaak leidt de stage in het tweede studiejaar voor voltijdstudenten tot een baan. Ook de vertegenwoordigers van het werkveld waarmee het panel sprak zijn positief over de waarde van alumni voor het werkveld: zij zijn zelfstandig en reflectief, en werken hands-on. Het panel concludeert dat de Ad-opleiding ondernemende, toekomstbestendige professionals opleidt voor de sterk veranderende (agrarische) wereld.

Voltijd en deeltijd Ad-alumni die willen doorstuderen kunnen direct doorstromen naar de bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness van Aeres. Slechts weinig studenten kiezen hiervoor.

Functioneren afgestudeerden bachelor

Ook bachelor-alumni ervaren een goede aansluiting van de opleiding op het werkveld. Alumni zijn tevreden over hun opleiding en vinden zonder problemen een baan. Ze geven aan dat ze een brede bedrijfskundige basis hebben, waarmee ze ook aan de randen van, of zelfs buiten, het agrarisch domein aan de slag zouden kunnen. Het werkveld geeft aan dat ook bachelorstudenten een ondernemende, zelfstandige en initiatiefrijke aanpak hebben. Het panel vindt dat bachelorstudenten goed worden voorbereid om zich als groene veranderaars in het werkveld te begeven. Alumni houden vaak contact met de opleiding om bij te dragen aan voorlichting, of samen te werken met de opleiding als stageverstrekker of in de werkveldcommissie.

Bachelorstudenten die graag doorstuderen kunnen direct doorstromen naar de Master agribusiness development. Hier maken bijna geen studenten gebruik van: studenten die doorstuderen kiezen vaak voor de universiteit.

Beoordeling Bijzonder kenmerk Ondernemen

Standaard 1 Visie en beleid op het gebied van ondernemen

Toetspunt 1a: een duidelijke visie op ondernemen

Er is een heldere visie op ondernemen in relatie tot het programma, gedragen door de instelling. Deze visie wordt in voldoende mate gedeeld en/of ondersteund door (ondernemende) belanghebbenden binnen en buiten de instelling.

Toetspunt 1b: Ondernemen in doelstellingen vertalen

De visie op ondernemen is concreet uitgewerkt in toetsbaar beleid (bijv. SMART specifiek, meetbaar, haalbaar, realistisch en tijdig geformuleerd).

Toetspunt 1c: Evaluatie van het onderwijsbeleid op het gebied van ondernemen is gericht op verbeteren

Het beleid op het gebied van ondernemen wordt periodiek geëvalueerd en zo nodig aangepast (cyclisch systeem). Relevante stakeholders uit het werkveld worden daarbij betrokken.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat Aeres een heldere visie op ondernemerschap heeft die gedeeld wordt door belanghebbenden binnen en buiten de instelling. Deze visie richt zich op ‘innovatief en verantwoord ondernemen’ binnen de snel veranderende agrarische sector. Deze visie is specifiek uitgewerkt voor de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness, waarbij het panel de opleidingen aanraadt om meetbare doelstellingen te gaan formuleren. De visie en het beleid voor ondernemerschap worden periodiek gespiegeld aan werkveldvertegenwoordigers om de nodige aanpassingen te implementeren.

Bevindingen

Toetspunt 1a: een duidelijke visie op ondernemen

Het eerste dat het panel opmerkte in de voorbereidingen op de visitatie, is dat ondernemerschap in de haarvaten van Aeres en de Ad- en bacheloropleiding Bedrijfskunde en Agribusiness zit. “Het zit in de genen van de instelling” geeft het panel aan. Tijdens de verdere voorbereidingen en tijdens de visitatie is dit beeld nog verder versterkt bij het panel. Dit alles begint met het feit dat Aeres een heldere visie op ondernemerschap heeft geformuleerd in de *Aeres strategie 2019-2023; Talent voor groei*, die ook weer herkenbaar terugkomt in het *Aeres Hogeschool Instellingsplan 2020-2024* genaamd *Een groene toekomst; leren als vliegwiel voor transitie*. ‘Agrofood en ondernemen’ wordt in de strategie als één van de zwaartepunten voor het onderwijs van de hogeschool genoemd en ook van medewerkers wordt ‘eigenaarschap en ondernemerschap’ gevraagd. ‘Agrofood en ondernemen’ komt met name tot uiting in het onderwijs op de faculteiten in Almere en Dronten, waar voor alle opleidingen wordt gestreefd naar het opleiden van ‘ondernemende professionals’. Dat ondernemerschap zit voor de opleiding niet alleen in het opstarten, overnemen of leiden van een (eigen) bedrijf, maar ook in het ‘interne ondernemerschap’ waarbij verbetering en innovatie bewerkstelligd worden. Hierbij staan ook verantwoord ondernemen en duurzame ontwikkeling hoog op de agenda: om bij te dragen aan de agrarische sector die zo stevig in verandering is. Het panel vindt dit positief.

Toetspunt 1b: Ondernemen in doelstellingen vertalen

Het panel ziet een duidelijke concretisering van de visie per opleiding. De Ad-opleiding richt zich vooral op de ondernemende houding van studenten, het aansturen van een bedrijf(sonderdeel) en het verbeteren of innoveren van bestaande processen binnen een bedrijf(sonderdeel). Voor de bacheloropleiding ligt de lat hoger: studenten kunnen zich hier richten op het aansturen van een (overgenomen) bedrijf, het opzetten van een eigen bedrijf of op nieuwe processen of innovatie binnen een bedrijf, zoals de ontwikkeling van nieuwe (voedsel)producten of diensten. Het panel geeft als aanbeveling mee om de doelstellingen rondom ondernemerschap per opleiding nog verder te concretiseren in meetbare doelen.

Toetspunt 1c: Evaluatie van het onderwijsbeleid op het gebied van ondernemen is gericht op verbeteren

‘Slim verbinden intern en extern’ is tevens onderdeel van de strategie, en wordt door Aeres als een onlosmakelijk onderdeel gezien ten opzichte van ondernemerschap. En dit geldt ook voor het toetsen van de eigen visie op ondernemerschap. Bij Standaard 1 van het NVAO-kader stelde het panel al vast dat het profiel en het curriculum van de opleidingen uitgebreid gespiegeld worden aan het werkveld, en het panel heeft in de gesprekken met het werkveld gehoord dat ook de visie op en het beleid voor ondernemerschap regelmatig onderwerp van gesprek is. Het panel concludeert dat de opleidingen het onderwijsbeleid en de visie op het gebied ondernemen regelmatig spiegelen aan het werkveld en hierbij de nodige verbeteringen in het beleid doorvoeren.

Standaard 2 Beoogde eindkwalificaties

Toetspunt 2 a: beoogde eindkwalificaties

Beoogde eindkwalificaties op het gebied van ondernemen zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd in doel/ doelstellingen in het onderwijs.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel ziet dat ondernemerschap een herkenbaar onderdeel uitmaakt van de beoogde leerresultaten (de eindkwalificaties en de Aeres-competenties). De betreffende eindkwalificaties en competenties zijn onder andere in de *Landelijke opleidingsprofielen* en *Moduleoverzichten* geconcretiseerd wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie voor zowel de Ad- als de bacheloropleiding.

Bevindingen

Ondernemerschap is volgens het panel een integraal onderdeel van de beoogde leerresultaten. In de beoogde leerresultaten (zie Bijlage 2) komen specifieke kwalificaties rondom ondernemerschap voor, zoals 'Ondernemen en innoveren in de internationale agrifoodbusiness' (eindkwalificatie A3) en 'Innoveren' en 'Ondernemen' (Aeres-competenties). Daarnaast zijn er allerlei kwalificaties en competenties die het ondernemerschap ondersteunen, zoals 'Ontwikkelen van visie en strategie voor een (internationaal) agrifoodbedrijf (eindkwalificatie A2), 'Strategisch vermarkten van producten en diensten in de mondiale agrifoodmarkt' (eindkwalificatie C3) en de Aeres-competenties 'Zelfsturen' en 'Leidinggeven'.

De beoogde leerresultaten op het gebied van ondernemerschap (en ook de andere leerresultaten, zie NVAO-Standaard 1 en 3) zijn volgens het panel goed geconcretiseerd wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie. De eindkwalificaties zijn voor de Ad-opleiding concreet uitgewerkt in het *Landelijk opleidingsprofiel Ad Bedrijfskunde en Agribusiness* van Aeres, waarbij steeds een omschrijving, mogelijke beroepen, kennis en vaardigheden zijn uitgewerkt op het Ad-niveau (NLQF-niveau 5). In het *Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness* van de vier groene hogescholen zijn de eindkwalificaties op dezelfde wijze uitgewerkt voor het hbo-bachelorniveau (NLQF-niveau 6). Per module hebben de opleidingen in *Curriculumoverzichten* en *Moduleoverzichten* helder aangegeven aan welke eindkwalificaties en Aeres-competenties studenten werken. De eindkwalificaties en competenties zijn hierbij vertaald naar een beroepstaak met bijbehorende beroepsrol. De beroepstaak staat centraal in de betreffende module en is uitgewerkt in concrete leerdoelen voor de module op het Ad- of het hbo-bachelorniveau.

Standaard 3 Onderwijs en leeromgeving

Toetspunt 3a: programma

De inhoud en structuur van het onderwijsprogramma maken het mogelijk de beoogde eindkwalificaties op het gebied van ondernemen te bereiken. In het programma wordt zowel de kennisbasis als de praktijk voldoende gewaarborgd. Elke student moet de kans krijgen zakelijke praktijkervaring op te doen.

Toetspunt 3b: Student kenmerken

Voor aanvang van de opleiding/minor heeft men zicht op/inzicht in de kenmerken van de studenten op het gebied van ondernemen en wat de ambities/intenties van de studenten zijn.

Toetspunt 3c: onderwijsvormen/didactisch concept

De gekozen onderwijsvormen en het didactisch concept zijn afgestemd op en dragen bij aan het bereiken van de beoogde eindkwalificaties op het gebied van ondernemen.

Toetspunt 3d: samenhangende onderwijs leeromgeving op het gebied van ondernemen

Er is sprake van een samenhangend programma zo nodig met specifieke voorzieningen op het gebied van ondernemen. Theorie en praktijk worden in voldoende mate afgewisseld en geïntegreerd.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat de curricula en de praktijkgerichte vormgeving daarvan de studenten veel ruimte bieden om de beoogde leerresultaten wat betreft ondernemerschap te realiseren. Studenten werken op vele manieren aan ondernemerschap in onderwijs- en praktijkprojecten. Het ondernemerschap past goed bij de studentenpopulatie: relatief veel studenten zijn opgegroeid in een agrarisch bedrijf, of hebben eigen ambities om te ondernemen. De onderwijsleeromgeving gericht op ondernemerschap is goed ingericht: docenten, onderwijsvormen, voorzieningen en onderzoeksprogramma's vormen een samenhangend geheel om ondernemersvaardigheden te oefenen.

Bevindingen

Toetspunt 3a: programma

De Ad- en bacheloropleiding hebben concreet per major aangegeven in welke modules voor hoeveel EC aan ondernemerschap terugkomt in het *Overzicht ECTS gekoppeld aan Ondernemen*. Het panel ziet dat alle majors van de Ad- en bacheloropleidingen studenten ruime mogelijkheden bieden om aan ondernemersvaardigheden te werken, om zo de beoogde leerresultaten op het gebied van ondernemerschap te realiseren. Dat gebeurt in beide opleidingen door het oefenen met vaardigheden zoals presenteren en commercieel handelen, praktijkgerichte opdrachten waarin studenten (een advies geven om) een bedrijf(sonderdeel) te verbeteren of te innoveren, in de diverse stages (voltijd) of op de werkplek (deeltijd) en via bedrijfsbezoeken en bij gastsprekers. Hierbij richt de Ad-opleiding zich vooral op het 'interne ondernemerschap' (verbeteringen en innovaties binnen bestaande processen), en de bacheloropleiding op innovatie en de ontwikkeling en vermarkting van nieuwe producten en diensten. Ad- en bachelorstudenten zijn bijzonder tevreden over het ondernemerschap dat ze

leren tijdens de opleidingen en geven aan dat zij voortdurend geprikkeld worden om zich ondernemend op te stellen. Uit de gesprekken met studenten blijkt dat zij steeds worden uitgedaagd om zelf bedrijven te benaderen voor opdrachten, zichzelf te presenteren en initiatief te nemen richting stage- en afstudeerbedrijven (voltijd) of de eigen werkgever (deeltijd). Werkgevers van deeltijdstudenten geven bij het panel aan dat zij dit erg waarderen en dat studenten werkelijke innovaties teweegbrengen.

Ad- en bachelorstudenten met ambities om een eigen onderneming te starten, krijgen op diverse manieren de kans om daadwerkelijk, met een uitgebreide ondersteuning vanuit de opleidingen, een eigen bedrijf te starten of over te nemen. Het panel is bijzonder enthousiast over deze kansen die de opleidingen studenten bieden. Hieronder staan de verschillende mogelijkheden beschreven.

In het derde studiejaar kunnen bachelorstudenten hun competentieportfolio richten op een rol als ondernemer, om vanuit daaruit hun afstudeerjaar volledig te richten op het starten van een eigen onderneming via het traject Green starters. Studenten richten dan hun stage, afstudeerwerkstuk en de minoren volledig op de start van het eigen bedrijf. Deze formule heeft al meerdere ondernemers en bedrijven opgeleverd, zoals een bedrijf voor de teelt van biologische prei en een agrarische uitzendorganisatie. In het tweede studiejaar kunnen bachelorstudenten in een groep van vijf studenten gedurende negen maanden deel uitmaken van een Student company. Studenten krijgen een rol zoals hoofd productie, hoofd financiën of algemeen directeur en moeten een product op de markt brengen en aandeelhouders tevreden houden. Hierbij worden studenten begeleid door een docent en een ondernemer uit de praktijk. Studenten volgen ondersteunende trainingen zoals Leren en innoveren, en Inzetten van social media. Bachelorstudenten kunnen ook kiezen voor diverse Aeres-minoren gericht op ondernemerschap, zoals de minor Bedrijfsopvolger agrarisch en Ondernemen met natuur.

Binnen de Ad-opleiding kunnen studenten als ze dat willen ook een eigen onderneming starten met coaching van de opleiding, bijvoorbeeld door hun stage of afstuderen hierop te richten. Het panel heeft gezien dat Ad-studenten vaker binnen organisaties verbeteren en vernieuwen dan een eigen bedrijf te starten. Maar studenten geven ook aan dat als je die ambitie wel hebt, de opleiding je daarin dan steunt en inspireert.

Toetspunt 3b: Student kenmerken

Dat Aeres zich richt op ondernemerschap, past goed bij de gemiddelde studentenpopulatie van Aeres. Veel studenten zijn opgegroeid in een agrarisch ondernemersgezin en voor hen is de overname van het thuisbedrijf -al dan niet na enkele jaren elders gewerkt te hebben- vaak een overweging. Studenten die geen 'thuisbedrijf' hebben of het thuisbedrijf niet willen overnemen, hebben vaak ook interesse in ondernemerschap en innovatie, zo ziet het panel terug in de studentwerken, het studentenhoofdstuk en de gesprekken met studenten.

Toetspunt 3c: onderwijsvormen/didactisch concept

Het onderwijs is vormgegeven op basis van praktijkvraagstukken en beroepstaken. Hierbij worden in beide opleidingen en alle majors regelmatig projectvormen ingezet die gericht zijn op ondernemerschap, waarbij wordt samengewerkt met studenten van andere opleidingen en/of ondernemers in de praktijk. Het panel vindt dat deze praktijkgerichte onderwijsvormen studenten veel ruimte bieden om de beoogde leerresultaten wat betreft ondernemerschap te behalen. Het

feit dat studenten werkelijk oefenen met het opzetten van ondernemingsplannen en productontwikkeling en vermarkting en ook (proef)ondernemingen starten gedurende de opleiding, vindt het panel heel positief. Hieronder staan enkele voorbeelden beschreven van werkvormen, met enkele resultaten in de praktijk.

Bachelorstudenten van de majors Bedrijfskunde en agrifoodbusiness en International food business ontwikkelden en produceren voor specifieke modules bijvoorbeeld zelf producten zoals kaas, ijs en 'vegan cookie dough' bij Aeres farms. Een ander voorbeeld is dat een aantal studenten zelf ijs ontwikkelden van geitenmelk, en zij wonnen met hun met 'Happy goats goodness' ijs de prijs voor het beste biologische product van het jaar op een Biobeurs. Zulke producten kunnen ook verkocht worden in een eigen winkel op Aeres farms. Voor de bachelor module Leren ondernemen in de Agribusiness wordt door tweedejaars studenten in een bootcamp gewerkt aan innovatievraagstukken van ondernemers. Eén van de vraagstukken kwam vanuit het Nederlands Platform voor Waterschapsecologen en Artemis: hoe kan de reststroom bierborstel opgewerkt worden tot (nieuw) regionaal voedselproduct? De studenten hebben de Bierburger bedacht. Dit is door de ondernemer opgepakt, ontwikkeld en tijdens de eindbijeenkomst van de module ook geserveerd. Bij deze module werken studenten uit Dronten samen met studenten van Deltion college in Zwolle. Ook zijn innovatieadviseurs van Kennispoort Regio Zwolle betrokken. Een ander voorbeeld is het Proteïne Atelier: een maakplaats in de regio waar studenten, ondernemers en onderwijsinstellingen intensief samenwerken voor het ontwikkelen van nieuwe producten die de eiwittransitie aanjagen. In het Atelier werken studenten van verschillende groene scholen samen, waaronder die van Aeres. Eén van de bachelorstudenten Bedrijfskunde en Agribusiness van Aeres heeft binnen dit atelier samen met anderen de startup 'A bite better' opgericht. Deze startup werd tijdens het Food Innovation Community Amsterdam Winter Event uitgeroepen tot studentonderneming van het jaar.

Binnen de Ad-opleiding wordt aandacht besteed aan ondernemerschap doordat studenten een Strategisch ondernemersplan schrijven als opdracht en nieuwe producten bedenken en vermarkten. Studenten geven aan dat zij in elk ondernemers- of bedrijfsplan dat zij schrijven steeds de strategie, vermarkting en terugverdientijd moeten beschrijven, en hiermee worden aangezet tot ondernemend denken en handelen. Soms zijn dit oefeningen, maar het gebeurt ook dat Ad-studenten de ondernemersplannen inzetten voor de werkelijke praktijk of nieuwe producten vermarkten.

Toetspunt 3d: samenhangende onderwijs leeromgeving op het gebied van ondernemen

Het panel vindt de onderwijsleeromgeving samenhangend op het gebied van ondernemen: studenten worden voortdurend, en op allerlei manieren aangezet tot ondernemerschap, waarbij ook een ruime set aan faciliteiten beschikbaar is voor studenten die daar gebruik van willen maken. Het gaat bijvoorbeeld om het CirKL Business Lab (om business ideeën uit te werken), de Paardenplaats (studenten kunnen hier een eigen pensionstal), Agri Innovation Centre (broedplaats voor nieuwe ontwikkelingen op het gebied van bodem en smart farming) en het Zuivellokaal (praktijkruimte voor lessen en productontwikkeling). Daarnaast zijn er veel contacten in het werkveld en onderneemt een deel van de docenten, waardoor studenten ook regelmatig samenwerken met ondernemers in de praktijk.

Verder zijn er vier lectoraten binnen Aeres die een verbinding hebben met ondernemerschap, met bijbehorende onderzoeksprogramma's gericht op ondernemerschap. Ad- en bachelorstudenten kunnen hier projecten, stages en afstuderen vervullen:

- Omgevingsinclusief ondernemen.
- Circulair ondernemen in de agri- en foodsector.
- Precisielandbouw.
- Ondernemerschap en transitie.

Een mooie doorontwikkeling kan volgens het panel zijn om deze lectoraten sterker te verbinden aan het onderwijs voor ondernemerschap (zie de aanbeveling van het panel bij NVAO-Standaard 2).

Standaard 4 Staf

Toetspunt 4a: Samenstelling en kwalificaties van de staf: ervaring in/met ondernemen en competenties

De staf is wat betreft samenstelling en kwalificaties een goede mix met ervaring in/met ondernemen en de bijhorende competenties.

Toetspunt 4b: Faciliteiten: Actualisering van de link met de praktijk van het ondernemen
Er is sprake van een actuele link met de praktijk van het ondernemen, zoals permanente educatie, bijscholing, de verplichting om recente denkbeelden in/over ondernemen bij te houden en eigen ervaring in de praktijk.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. Het panel concludeert dat een ruim aantal docenten tevens ondernemer is, of ervaring heeft met ondernemen. De docenten die ondernemer zijn, worden specifiek ingezet voor de modules die gericht zijn op ondernemerschap. Daarnaast zorgen de vele contacten in het werkveld voor een actuele link met de praktijk van het ondernemen.

Bevindingen

Toetspunt 4a: Samenstelling en kwalificaties van de staf: ervaring in/met ondernemen en competenties

De staf van de Ad- en bacheloropleidingen heeft volgens het panel een zeer ruime hoeveelheid docenten met ondernemingscompetenties en -ervaring. Van de 85 docenten zijn er 14 zelf ondernemer naast het docentschap. Het gaat bijvoorbeeld om een eigen bedrijf voor de verkoop van meststoffen, de verkoop en installatie van mechatronica, precisielandbouw, een akkerbouwbedrijf of zelfstandig adviseurs voor bijvoorbeeld de foodsector of belastingadvies. Daarnaast zijn er docenten die in het verleden een eigen onderneming hadden of die vanuit een adviesfunctie voor het agrarische bedrijfsleven als docent zijn ingestroomd, bijvoorbeeld vanuit de Rabobank of Delphy (een bedrijf dat zich richt op onderzoek, projecten, datagedreven teeltmanagement, advies en training in de voedsel- en bloemenindustrie). Docenten met ondernemersexpertise worden ingezet op modules die gericht zijn op het onderdeel van ondernemerschap dat bij hun expertise past. Studenten waarderen dit zeer: zij geven aan dat docenten veel kennis en ervaring hebben op de verschillende deelgebieden van het ondernemerschap, zoals het starten van een bedrijf, bedrijfsovername, leidinggeven en innovatie. De opleidingen hebben in Dronten ook een programmahoofd Ondernemen die zorgt voor het behoud en verdere ontwikkeling van het ondernemerschapsonderwijs en -onderzoek binnen de faculteit.

Toetspunt 4b: Faciliteiten: Actualisering van de link met de praktijk van het ondernemen

Door het eigen ondernemerschap, de eigen ondernemerservaring en de ruime contacten in de praktijk en met andere mbo- en hoger onderwijsinstellingen (zie NVAO-Standaard 1 en Standaard 3 van het Bijzonder kenmerk), houden docenten kunnen kennis over het ondernemerschap volgens het panel goed up to date.

Ook bezoeken docenten regelmatig events en congressen waarin studenten hun eigen (startende) bedrijf kunnen presenteren, of waarin ze vakcollega's ontmoeten om kennis uit te wisselen. Het gaat bijvoorbeeld om de Biobeurs, het Food Innovation Community Amsterdam Winter Event en het door Aeres georganiseerde jaarlijkse Life Lezing.

Standaard 5 Gerealiseerde eindkwalificaties

Toetspunt 5a: gerealiseerd eindniveau: beoordeling en toetsing op het gebied van ondernemen; De eindkwalificaties op het gebied van ondernemen worden herkenbaar en op het vereiste niveau gerealiseerd. Dit wordt duidelijk in de vervolgtrajecten van de afgestudeerden en de loopbaan van de alumni. De toetsing en beoordeling zijn geschikt om vast te stellen of de beoogde eindkwalificaties bereikt zijn.

Conclusie

De voltijd- en deeltijdvariant van de Ad- en de bacheloropleiding **voldoen** aan de basiskwaliteit voor deze standaard. De eindkwalificaties en Aeres-competenties rondom ondernemerschap worden expliciet getoetst in de afstudeerwerkstukken en het afrondende competentieportfolio (zie NVAO-Standaard 10). Bij de beoordeling hiervan, en ook bij eerdere toetsen voor ondernemerschap in de opleiding, worden ondernemers uit de praktijk ingezet voor begeleiding en een adviserende rol bij de beoordeling. Het werkveld geeft aan dat alumni van deze opleidingen initiatiefrijk en ondernemend zijn. Een deel van de alumni komt na de studie, of enige tijd later, in ondernemende functies terecht of leidt een eigen bedrijf.

Bevindingen

De eindkwalificaties en Aeres-competenties gericht op ondernemerschap worden expliciet getoetst in beide opleidingen. Bij het afstuderen gebeurt dit met name in de afstudeerwerkstukken en het afrondende competentieportfolio, waarin studenten reflecteren op onder andere de competenties ondernemen en innoveren (zie NVAO-Standaard 10). Bij de (afstudeer)toetsen voor ondernemerschap in de opleidingen vindt het panel het positief dat er - naast schriftelijke toetsing middels met name plannen - ook vaak mondeling wordt getoetst. Het gaat dan om presentaties van studenten (op de opleiding of bij bedrijven) of individuele gesprekken met de student. Bij de beoordeling van zowel de afstudeerwerken als andere opdrachten gericht op ondernemerschap worden ondernemers uit de praktijk ingezet voor begeleiding en een adviserende beoordeling, wat het panel heel positief vindt.

Het werkveld geeft aan dat alumni van de Ad-opleiding zelfstandig, reflectief en hands-on zijn en bachelor-alumni initiatiefrijk, zelfstandig en ondernemend (zie NVAO-Standaard 11). Ook geven werkveldvertegenwoordigers bij het panel aan dat zowel voltijd- als deeltijdstudenten met hun projecten vanuit het onderwijs voor verbetering en innovatie in het werkveld zorgen. Deeltijdstudenten blijven doorgaans werken voor hun eigen werkgever en richten zich meer op verbetering en innovatie, waardoor bij voltijdstudenten het percentage ondernemers wat hoger ligt. Daarnaast heeft het panel tijdens de visitatie vele voorbeelden van ondernemende studenten en alumni gehoord, die tijdens of na hun opleiding een eigen bedrijf zijn gestart of het thuisbedrijf hebben overgenomen (zie NVAO-Standaard 2 en Standaard 3 van het Bijzonder kenmerk). Het panel ziet dit in de afstudeerwerken en einddossiers van de competentieontwikkeling duidelijk gereflecteerd. In de Ad-afstudeerwerkstukken ziet het panel duidelijke financiële en commerciële doorrekeningen van verbeteringen en innovaties terug. In de bachelor-afstudeerwerkstukken ziet het panel het ondernemerschap ook op diverse punten terug, zoals plannen voor innovatie of het starten of overnemen van een bedrijf.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de NVAO-standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel Ad voltijd	Oordeel Ad deeltijd	Oordeel bachelor voltijd	Oordeel bachelor deeltijd
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 2 Programma; oriëntatie</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 3 Programma; inhoud</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 4 Programma; leeromgeving</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 5 Instroom</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 6 Personeel</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 7 Voorzieningen</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 8 Begeleiding</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 9 Kwaliteitszorg</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 10 Toetsing</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 11 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande Ad- en bacheloropleidingen Bedrijfskunde en Agribusiness van Aeres Hogeschool als **positief**.

Oordelen op de standaarden voor het Bijzonder kenmerk Ondernemen

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel Ad voltijd	Oordeel Ad deeltijd	Oordeel bachelor voltijd	Oordeel bachelor deeltijd
<i>Standaard 1 Visie en beleid op het gebied van ondernemen</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 2 Beoogde eindkwalificaties</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 3 Onderwijs en leeromgeving</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 4 Staf</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet
<i>Standaard 5 Gerealiseerde eindkwalificaties</i>	Voldoet	Voldoet	Voldoet	Voldoet

De oordelen zijn gewogen volgens de beslisregels van de NVAO. Het visitatiepanel beoordeelt het Bijzonder kenmerk Ondernemen voor de Ad- en bacheloropleidingen Bedrijfskunde en Agribusiness van Aeres Hogeschool als **positief**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleidingen de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 2

- Versterk de verbinding tussen de lectoraten en het bacheloronderwijs.

Standaard 3

- Begeleid Ad- en bachelorstudenten beter bij de ontwikkeling van schriftelijke Nederlandse en Engelse taalvaardigheden.
- Versterk de internationale oriëntatie binnen de Nederlandstalige bachelormajors.

Standaard 9

- Zorg voor meer bekendheid van de opleidingscommissie bij Ad- en bachelorstudenten en bed de opleidingscommissie beter in binnen het totale systeem van kwaliteitszorg.

Standaard 10

- Noteer feedback consistent en uitgebreider op de beoordelingsformulieren bij de afstudeerwerkstukken van de Ad- en bacheloropleiding, ook bij herkansingen.
- Laat de examencommissie steekproefsgewijs Ad- en bachelor afstudeerwerkstukken bekijken.
- Scheid zorgen en borgen van toetsing meer van elkaar binnen de taken en personen in de examencommissie en de toetsadviescommissie.

Bijzonder kenmerk

- Concretiseer de strategie rondom ondernemerschap met duidelijke doelstellingen per opleiding.

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Agenderende audit: 28 mei 2024

<i>Tijdstip</i>	<i>Thema</i>	<i>Deelnemers</i>
9:45 – 10:00	Ontvangst	
10.00 – 10:30	Kennismaking Pitch Associate degree, bachelor en master	Instellingsdirecteur a.i. Directeur faculteit Dronten Directeur faculteit Almere a.i. Team- en studieleider DISC Team- en studieleider Agrotechniek en Management Team- en studieleider Bedrijfskunde en Agribusiness Team- en studieleider Hippische Bedrijfskunde Coördinatoren Master Agribusiness Development (2) Programmahoofd Ondernemen Kwaliteitsmanager Aeres Student jaar 4
10.30-12.30	Vorbereiding en materiaalbestudering Associate degree, bachelor en master	Panel
12:30-13:00	Lunch	Panel
13:00-13:30	Inventarisatie van thema's en aandachtspunten voor bezoek Associate degree, bachelor en master	Instellingsdirecteur a.i. Directeur faculteit Dronten Directeur faculteit Almere a.i. Team- en studieleider DISC Team- en studieleider Agrotechniek en Management Team- en studieleider Bedrijfskunde en Agribusiness Team- en studieleider Hippische Bedrijfskunde Coördinatoren Master Agribusiness Development (2) Programmahoofd Ondernemen Kwaliteitsmanager Aeres
13:30-14:30	Rondleidingen	Hoofd praktijkleren Studenten (4) Team- en studieleiders (4) Kwaliteitsmanager Aeres

Visitatie dag 1: 11 juni 2024

Tijdstip	Thema	Deelnemers
09.45-10.00	Ontvangst	Panel Kwaliteitsmanager Aeres
10.00-10.45	Gesprek studenten en alumni Associate degree	Studenten voltijd jaar 2 (3) Studenten voltijd jaar 1 (2) Student deeltijd jaar 2 Alumnus
11:00-11:45	Gesprek studenten bachelor (NL en internationaal)	Student voltijd jaar 1 Studenten voltijd jaar 3 (3) Studenten voltijd jaar 4 (3) Alumni (3)
12.00-12.45	Gesprek docenten Associate degree en bachelor (NL)	Docent en studieleider (3) Docenten (6)
12.45-14.00	Lunch	
14.00-14.30	Gesprek werkveld Associate degree en bachelor (NL en internationaal) (online)	Leden werkveldcommissie (4)
14:45-15:15	Verbinding lectoraten met onderwijs Bachelor en master	Lector Omgevingsinclusief Ondernemen Docenten (2) Student
15.15-15.45	Pauze	
15.45-16.30	Gesprek borging Associate degree, bachelor en master	Voorzitter examencommissie Dronten Secretaris examencommissie Dronten Voorzitter examencommissie Almere Lid toetsadviescommissie en kwaliteitscoördinator Dronten Admissions officer Instroom coördinator Instroomcoördinator deeltijd Lid studentenraad Lid opleidingscommissie bachelor Kwaliteitsmanager Aeres
16:30-17:30	Overleg panel	

Visitatie dag 2: 12 juni

Tijdstip	Thema	Deelnemers
09.45-10.00	Ontvangst	Kwaliteitsmanager Aeres
10.00-10.45	Gesprek studenten master (NL en ENG)	Student voltijd Student deeltijd Alumni (2) Student voltijd en lid opleidingscommissie
11.00-11.45	Gesprek docenten master (NL en ENG)	Docenten (4)
12.00-12.30	Gesprek werkveld master (NL en ENG)	Werkveldvertegenwoordigers (3)
12.30-13.30	Lunch	
13:30-14:30	Gesprek opleidingsmanagement Associate degree, bachelor en master	Instellingsdirecteur a.i. Directeur Dronten Studieleider Duurzame Bedrijfskunde Team- en studieleider DISC Team- en studieleider Agrotechniek en Management Team- en studieleider Bedrijfskunde en Agribusiness Team- en studieleider Hippische Bedrijfskunde Coördinator Master Agribusiness Development Programmahoofd Ondernemen
14.30-16:00	Beoordelingsoverleg	
16.00-16.20	Terugkoppeling bevindingen Associate degree, bachelor en master	Instellingsdirecteur a.i. Directeur faculteit Dronten Studieleider Duurzame Bedrijfskunde Team- en studieleider DISC Team- en studieleider Agrotechniek en Management Team- en studieleider Bedrijfskunde en Agribusiness Team- en studieleider Hippische Bedrijfskunde Coördinator Master Agribusiness Development Coördinator Master Agribusiness Development Programmahoofd Ondernemen Kwaliteitsmanager Aeres
16.20-17:00	Ontwikkelgesprek Associate degree, bachelor en master	Directeur faculteit Dronten Studieleider Duurzame Bedrijfskunde Team- en studieleider DISC Team- en studieleider Agrotechniek en Management Team- en studieleider Bedrijfskunde en Agribusiness Team- en studieleider Hippische Bedrijfskunde Coördinator Master Agribusiness Development Coördinator Master Agribusiness Development Programmahoofd Ondernemen Kwaliteitsmanager Aeres

Bijlage 2 Beoogde leerresultaten Ad- en bacheloropleiding

Eindkwalificaties:

A. Domeinkwalificaties m.b.t. de agri-foodbusiness:

1. Weten wat er speelt in de internationale agri-foodsector.
2. Ontwikkelen van visie en strategie voor een (internationaal) agrifoodbedrijf.
3. Ondernemen en innoveren in de internationale agri-foodbusiness.
4. Opstellen en uitvoeren van een bedrijfskundig praktijkonderzoek in de agri-foodsector.

B. Algemene managementkwalificaties:

5. Management van organisaties, mensen, processen en projecten.
6. Effectief samenwerken en communiceren in een multidisciplinaire en interculturele omgeving.
7. Sturen en ontwikkelen van eigen professioneel handelen.

C. Functiespecifieke bedrijfskundige kwalificaties:

8. Adviseren over financiële aspecten van bedrijfsvoering van een agrifoodbedrijf.
9. Optimaliseren van logistiek en bewaken van kwaliteit in agri-foodketens.
10. Strategisch vermarkten van producten en diensten in de mondiale agrifoodmarkt.

Aeres competenties:

- Leidinggeven.
- Samenwerken.
- Presenteren.
- Onderzoeken.
- Innoveren.
- Organiseren.
- Zelfsturen.
- Ondernemen.
- Duurzaam handelen.
- Globaliseren.

Bijlage 3 Bestudeerde documenten

Verplichte documenten

Zelfevaluatie-rapport Ad- en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Aeres strategie 2019-2023
Aeres Hogeschool instellingsplan 2020-2024
Landelijk opleidingsprofiel Bedrijfskunde en Agribusiness (2021)
Landelijk opleidingsprofiel Ad Bedrijfskunde en Agribusiness (2021)
Selectie notulen werkveldcommissie Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Onderwijsconcept Aeres (2019)
Curriculumoverzichten Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness 2023-2024
Leerplannen Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness 2023-2024
Moduleoverzichten Aeres 2023-2024
Toegang tot Kiem en Canvas, inclusief demonstratie
Aeres Dronten boekje Ondernemen
Overzicht ECTS gekoppeld aan ondernemen
Onderzoeksleerlijn Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Uitval en studiesucces Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Overzicht van het personeel Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Professionaliseringsplan Aeres 2020-2024
Handboek kwaliteitsmanagement Aeres 2020-2024
Actiepunten kwaliteit Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Jaarverslag en notulen opleidingscommissie Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Toetsbeleid 2019-2024
Toetsprogramma's Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness 2023-2024
Jaarverslag examencommissie 2022-2023
Handleiding afstudeerwerkstuk Ad
Handleiding afstudeerwerkstuk bachelor
15 Ad afstudeerdossiers
15 bachelor afstudeerdossiers

Verder aangeleverde documenten ter onderbouwing

Aeres Dronten boekje Idee
Aeres Dronten boekje Onderwijs
Aeres Dronten boekje Onderzoek
Leden werkveldcommissie Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Onderzoeksprogramma duurzaam ondernemen Aeres
Samenvatting competentiegericht onderwijs Aeres
Proces aanmelding internationale studenten
Voorbeelden instroomdossier internationale studenten
Voorbeelden instroomdossiers deeltijdstudenten
Resultaten module-evaluaties Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
NSE-resultaten Ad en bachelor Bedrijfskunde en Agribusiness
Gedragscode internationale student hoger onderwijs (2024)
Verbeterformulier module-evaluatie
Promoveerbeleid Aeres
Medewerkerstevredenheidsonderzoek Dronten